

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Mesiánští Židé v Izraeli

Messianic Jews in Israel

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. PhDr. Zdeněk Vojtíšek, Ph.D.

Autor:

Bc. Viktorie Pošvářová

Praha 2023

Poděkování

Poděkování patří především mému vedoucímu práce doc. PhDr. Zdeňku Vojtíškovi, PhD. za pomoc s volbou metodologie a doporučení literatury, připomínky a trpělivost. Dále děkuji mé matce Miloslavě a blízkým přátelům za inspirativní myšlenky, obětavost při konzultování problémů a morální podporu.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Mesiánští Židé v Izraeli“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. května 2023

Viktorie Pošvářová

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na hnutí mesiánských Židů v Izraeli, jeho historii a charakteristiku. Mesiánští Židé se nejčastěji sebeidentifikují jako Židé věřící v Ježíše Nazaretského, jeho mesiášství a božskou podstatu. Identita mesiánských Židů je proto především židovská, avšak jejich hnutí a víra přímo vychází z křesťanství. Z tohoto důvodu se nabízí možnost pohlížet na mesiánské Židy jako na fenomén mnohonásobné náboženské orientace. Práce vysvětluje pojem mnohonásobné náboženské orientace a jednotlivé rozdíly mezi mnohonásobnou náboženskou identitou, participací a příslušností, aby byl tento koncept následně aplikován na skupinu mesiánských židů v Izraeli. Cílem bakalářské práce je charakterizovat podobu mesiánského judaismu v Izraeli a následně odpovědět na otázku o jaký z typů mnohonásobné náboženské orientace se jedná.

Klíčová slova

mesiánští Židé, Izrael, mnohonásobná náboženská identita, mnohonásobná náboženská příslušnost, mnohonásobná náboženská orientace, Ninian Smart, židovsko-křesťanské vztahy

Annotation

The bachelor thesis focuses on the movement of Messianic Jews in Israel, its history and characteristics. Messianic Jews most often self-identify as Jews who believe in Jesus of Nazareth, his messiahship, and divine nature. The identity of Messianic Jews is therefore primarily Jewish, but their movement and faith are directly derived from Christianity. For this reason, it is possible to look at Messianic Jews as a phenomenon of multiple religious orientations. The thesis explains the concept of multiple religious orientation and the differences between multiple religious identity, participation and belonging, in order to subsequently apply this concept to a group of Messianic Jews in Israel. The aim of the bachelor's thesis is to characterize the form of Messianic Judaism in Israel and answer the question of which type of multiple religious orientation this specific group of believers is.

Keywords

Messianic Jews, Israel, multiple religious identity, multiple religious belonging, multiple religious orientation, Ninian Smart, Jewish-Christian relations

Obsah

Obsah	5
Seznam zkratek	6
Úvod a metoda	7
1. Teorie mnohonásobné náboženské orientace: příslušnost, identita a participace	15
1.1. Debata týkající se konceptu MRB, MRI a MRP	15
1.2. Typologie mnohonásobné náboženské orientace	19
1.2.1. Etická rovina MRO – povaha příslušníků MRO	19
1.2.2. Emická rovina MRO – intenzita příslušnosti	21
2. Mesiánský judaismus v Izraeli	24
2.1. Obecná historie mesiánského judaismu	24
2.2. Historie mesiánského judaismu v Izraeli a jeho dnešní podoba	28
2.3. Charakteristika mesiánských Židů v Izraeli podle typologie sedmi dimenzí náboženství Niniana Smarta	31
2.3.1. Dimenze doktrinální a filosofická	31
2.3.2. Dimenze narativní	35
2.3.3. Dimenze praktická a rituální	36
2.3.4. Etická a právní dimenze	38
2.3.5. Sociální a institucionální dimenze	39
2.3.6. Materiální dimenze	42
2.3.7. Zkušenostní a emoční dimenze	43
3. Mesiánský judaismus pohledem teorie MRO a možný budoucí vývoj	46
3.1. Teorie MRO a mesiánský judaismus v Izraeli	46
3.2. Možný budoucí vývoj komunity	48
Závěr	51
Zdroje	53

Seznam zkratek

o. l. – občanský letopočet

MCLN – Messianic Congregation Leadership Network – Síť vedení mesiánských kongregací

MJAA – Messianic Jewish Alliance of America – Alianci mesiánských Židů Ameriky

MRB – multiple religious belonging, mnohonásobná náboženská příslušnost

MRI – multiple religious identity, mnohonásobná náboženská identita

MRO – multiple religious orientation, mnohonásobná náboženská orientace

MRP – multiple religious participation, mnohonásobná náboženská participace

UMJC – The Union of Messianic Jewish Congregations – Unie kongregací mesiánských Židů

Úvod a metoda

Neexistuje jediná definice toho, co pod pojmy mesiánský judaismus nebo mesiánští Židé¹ shodně chápou jak stoupenci hnutí, tak i vědci tuto skupinu zkoumající. Podle nejjednodušší definice se sami mesiánští Židé označují jako Židé věřící v Ježíše^{2,3}. Mesiánský Žid je tedy člověk židovského původu, který věří v Ježíše jako mesiáše.⁴ Mesiánští Židé se sdružují do mesiánských společenství, která mají sloužit věřícím v Ježíše židovského původu k naplňování jejich duchovních potřeb.⁵ Tato charakteristika však neznamená, že do mesiánských sborů nemohou patřit nebo je navštěvovat i lidé nežidovského původu nebo křesťané. Příslušníky mesiánských sborů proto nemusí být pouze Židé věřící v Ježíše, ale také lidé s nežidovskými kořeny, kteří věří ve stejné myšlenky jako mesiánští Židé.⁶ Hnutí mesiánských Židů je tak složeno z převážně nezávislých komunit sdružených v různé organizace,⁷ které se vyskytují po celém světě. Nejpočetnější skupiny mesiánských Židů se nacházejí v USA, Izraeli a v Evropě, konkrétně především v Rusku a Nizozemsku.⁸

Zaměříme-li se na samotnou definici mesiánského judaismu, zjistíme, že se skládá ze dvou částí: přihlášení se k židovské identitě na straně jedné a k víře v Ježíše jako spasitele na straně druhé. Mesiánští Židé se tak podle definice UMJC hlásí k příslušnosti k židovskému národu.⁹ Jejich identifikace s židovskou kulturou a náboženskou tradicí judaismu se může do různé míry lišit.¹⁰ Co se týká druhé části definice, totiž víry v Ježíše, mesiánští Židé sami vysvětlují, že příznivci této skupiny svobodně uvěřili ve filosofické a teologické pravdy označující Ježíše za židovského mesiáše.¹¹ Tito lidé tak většinou věří v Ježíše jako Boha, svatou trojici a v pravdivost Nového zákona.¹² Tento způsob víry je tedy na druhou stranu zásadní

---

¹ Za účelem sjednocení pojmosloví a vyloučení pochybností je v této práci používán pojem „Žid“ s velkým počátečním písmenem ve všech jeho výskytech.

² Ježíšem je v celém textu myšlen Ježíš Nazaretský.

³ WINEAPPLE, Shai, KARK, Ruth. *The History of Messianic Jews and the State of Israel, 1948–2008*. *Israel studies*. Indiana University Press, 2022, Vol. 27, No. 3, s. 118.

⁴ KJÆR-HANSEN, Kai, SKJØTT, F., Bodil. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*. Jerusalem: United Christian Council in Israel, 1999, s. 18.

⁵ Tamtéž, s. 18.

⁶ RUDOLPH, David. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*. In: RUDOLPH, David, WILLITTS, Joel. *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*. Grand Rapids: Zondervan, 2013, s. 33.

⁷ Mezi nejvýznamnější organizace patří mezinárodní Union of Messianic Jewish Congregations nebo Messianic Jewish Alliance of America, sdružující komunity v USA. Srov. PETLACHOVÁ, Jana. *K teologii mesiánských židů*. *Religio: Revue pro religionistiku*. Česká společnost pro religionistiku, 1999, roč. 7, č. 2., s. 177.

⁸ Tamtéž, s. 179.

⁹ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 33.

¹⁰ SHAPIRO, Faydra. *Jesus for Jews: The Unique Problem of Messianic Judaism*. *Marbourg Journal of Religion*. 2011, Volume 16, s. 1.

¹¹ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 118-119.

¹² SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 1.

skutečností, která je spojuje i s druhým velkým monoteistickým náboženstvím, křesťanstvím. V představě mesiánských Židů tak Židé a lidé nežidovského původu věřící v Ježíše jako Boha společně vytvářejí jednu církev Ježíše Krista.¹³ Kvůli této své dvojí identifikaci jsou mesiánští Židé na pomezí mezi křesťanským a židovským světem a oběma náboženstvími jsou vnímáni jako určitá podoba hybridu.¹⁴

I přes množství směrů v judaismu a nejasné vymezení toho, co to je židovství nebo kdo je Židem,¹⁵ hlavní směry tohoto monoteismu, tedy reformní, ortodoxní i konzervativní, ve většině případů nepovažují mesiánské Židy za příslušníky židovského národa. Důvodem je pro ně to, že víra v božskou podstatu Ježíše se pro ně neslučuje s judaismem jako vírou v jednoho nedělitelného Boha. Pro ortodoxní Židy je víra v Ježíše totiž v přímém rozporu s příkazem monoteismu v Deuteronomiu 6:4,¹⁶ vyznáním víry judaismu Šema Jisra'el.¹⁷ Boží trojjedinost je proto touto optikou vnímána jako hereze.¹⁸ Shai Wineapple a Ruth Kark vysvětlují, že podle halachické definice jsou mesiánští Židé vnímáni jako Židé, kteří konvertovali ke křesťanství. Jsou tedy automaticky řazeni mezi příslušníky jiného náboženství, a tím ztrácejí svou původní náboženskou identitu. Co však jejich pozici v očích příslušníků judaismu tím spíše znesnadňuje, je jejich případná misionářská aktivita, která je vnímána jako přímá hrozba judaismu. Židé předpokládají, že mesiánští Židé jakožto křesťané mají vůči nim apriori negativní a nepřátelský postoj.¹⁹

Feydra Shapiro vysvětluje, že žádná jiná skupina Židů, kteří současně vyznávají znaky jiných náboženství, jako např. Židé hlásící se k buddhismu, nebo ateisté, se neseťkává s takovou kritikou jako právě mesiánští Židé. Jako příklad jmenuje americkou organizaci *Židé pro judaismus (Jews for Judaism)*,²⁰ která vznikla v roce 1985 jako reakce na nátlak vyvíjený na Židy křesťanskými misii. Jejich cílem je prostřednictvím vzdělání zachovat a posílit židovskou

---

¹³ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 33.

¹⁴ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 118–119.

¹⁵ Kdo je v Izraeli a judaismu obecně považován za Žida je poněkud problematická otázka, která je předmětem rozsáhlých debat. Podle halachického práva je Židem pouze člověk, který se narodí židovské matce. Toto pravidlo bylo ustanoveno v době rabínskému judaismu, kdy původ matky byl vždy jistý. Dnešní reformní a liberální směry judaismu, však netrvají na této mateřské linii a za Žida je považováno i dítě židovského otce a nežidovské matky. Srov. DOSICK, Wayne, D. *Living Judaism: The Complete Guide to Jewish Belief, Tradition, and Practice*. New York: HarperCollins Publishers, 2010, s. 56.

¹⁶ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 1–2.

¹⁷ Text Šema, který je v judaismu vyznáním víry v Hospodina a je shodný s textem Deuteronomia 6:4: Slyš Izraeli, Hospodin je náš Bůh, Hospodin jediný. Srov. *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 185.

¹⁸ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 2.

¹⁹ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 119.

²⁰ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 2.

identitu Židů.²¹ Je tedy patrné, že v judaismu jsou mesiánští Židé tématem, které představuje nemalé rozpory.

Situace však není příliš rozdílná ani v křesťanství. Konzervativní křesťané kritizují mesiánské Židy za jejich odlišení se od zbytku křesťanství kvůli zdůrazňování jejich židovské identity.²² Křesťanský filozof John Cobb vysvětluje, že pokud je člověk křesťanem, může se ztotožňovat s jakoukoli jinou identitou, jakou je například právník nebo otec, ale jeho identita jako křesťana je pro něj určující. Všechny ostatní identity proto musí jeho křesťanské podléhat. Cobb však vysvětluje, že toto nárokování si závazků ze strany křesťanství ke svému věřícímu není ojedinělé a naopak je společné pro všechna abrahámovská náboženství.²³ Mesiánští Židé jsou proto touto optikou vnímáni jako jedinci, kteří v rámci křesťanství vytváří zbytečné rozdíly mezi jednotlivými následovníky Ježíše.²⁴

Mesiánské skupiny však velmi pozitivně vnímají a podporují některé protestantské, předně evangelikální církve, organizace a společenství. I když mesiánští Židé odvozují svůj původ od prvních židokřesťanských komunit přímých následovníků Ježíše Nazaretského,²⁵ v moderní době bylo toto hnutí oživeno na základě teologie restauracionismu a aktivity různých protestantských církví a hnutí v 17., 18. a 19. století. Podle přesvědčení restauracionistů je potřebné shromáždit židovský národ v Izraeli, někteří jeho členové následně konvertují ke křesťanství a na sklonku času Ježíš přijde nastolit konec světa. Mnoho mesiánských sborů tuto teologii restauracionismu přijalo a chápe svou existenci jako její potvrzení. Protestantské církve a skupiny však neovlivnily mesiánské Židy pouze ideově, ale stále je do jisté míry podporují finančně, politicky či kulturně. Osoby v čele mesiánských sborů své vzdělání většinou získávají v křesťanských teologických a biblických seminářích.²⁶

Feydra Shapiro konstatuje, že i přes toto přímé spojení s křesťanstvím se mesiánští Židé vyhýbají tomu identifikovat se jako křesťané. Žid, který uvěřil v Ježíše, se totiž podle mesiánských Židů nestává konvertitou ke křesťanství, ale ponechává si stále svoji židovskou identitu. Z nevěřícího se tak stává věřícím a ze ztraceného spaseným. Někteří stoupenci mesiánského judaismu dokonce odvrhují nežidovské křesťanství kvůli jeho spojení s pohanstvím nebo pronásledováním v prvních stoletích občanského letopočtu. Tito mesiánští Židé nemají vůli náležet do masy křesťanských věřících v Ježíše, jelikož předpokládají, že Ježíš přišel se svým poselstvím primárně k Židům. Nežidovští křesťané jsou proto spirituálními Židy,

---

²¹ About Us. In: *Jews for Judaism* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jewsforjudaism.org/about-jews-for-judaism>

²² SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 5.

²³ COBB, John. B. Jr. *God for Us: Multiple Religious Belonging and Reconciliation*. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 23–24.

²⁴ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 5.

²⁵ Tamtéž, s. 5.

²⁶ Tamtéž, s. 4–5.

zatímco mesiánští Židé jsou plnými či kompletními Židy. Mesiánští Židé se navíc odlišují od křesťanů důrazem na hebrejský jazyk a židovské svátky, rituály a symboly.²⁷

Výše zmíněná charakteristika obojetnosti mesiánských Židů je platná především pro většinou křesťanské nebo liberální prostředí. Je však mnohem zajímavější zkoumat, jakou podobu mají mesiánská hnutí v Izraeli, tedy ve státě, který sám sebe označuje jako zemi židovského národa.²⁸ Většinovým náboženstvím zde totiž není křesťanství, ale naopak druhý z monoteismů, které mesiánští Židé využívají ke své identifikaci, judaismus. Akiva Cohen uvádí, že oproti mesiánským Židům v diaspoře je identita izraelských věřících v Ježíše poněkud odlišná, jelikož v tomto prostředí mají podle něj mnohem blíže ke svým židovským kořenům. Důvodem je povinnost služby v izraelské armádě, hebrejščina jako oficiální státní jazyk, slavení židovských svátků nebo samotný život v zemi,²⁹ který je judaismu do jisté míry podřízen.

O problematice mesiánských Židů v Izraeli bylo publikováno několik monografií, z nichž první obsáhlejší studií byla kniha Kai Kjær-Hansena a Bodila F. Skjøtta z roku 1999 s názvem *Fakta a Mýty o mesiánských kongregacích v Izraeli 1998–1999 (Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel)*.³⁰ Průzkum byl iniciován a financován ze zdrojů *Caspari Centra pro biblická a židovská studia (The Caspari Center for Biblical and Jewish Studies)*³¹ v Jeruzalémě. Autoři v knize nejprve charakterizují některé společné znaky sborů, jako je financování, spolupráce uvnitř komunit nebo perzekuce, se kterou se mesiánští Židé setkávají, aby následně popsali většinu z 81 existujících izraelských komunit podle jejich smýšlení a struktury.

---

²⁷ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 4–5.

²⁸ Zákonem z roku 2018 byl Izrael oficiálně prohlášen za stát židovského národa. Srov. Basic Law: Israel - The Nation State of the Jewish People. In: *The Knesset* [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawNationState.pdf>

²⁹ COHEN, Akiva. *Messianic Jews in the Land of Israel*. In: RUDOLPH, David, WILLITTS, Joel. *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*. Grand Rapids: Zondervan, 2013, s. 112.

³⁰ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 319.

³¹ Caspari Centrum bylo založeno v roce 1982 norskými luterány (*The Norwegian Church Ministry*) s cílem vzdělávat mesiánské Židy a připravovat nové pastory pro mesiánské kongregace v Izraeli. Pojmenováno bylo po Carlu Caspari, německém mesiánském Židu narozeném v roce 1814, který po svém křtu celý život pracoval jako profesor Starého zákona na Univerzitě v Oslu a inicioval misijní činnost v mezi Židy. Srov. About, In: *Caspari Center For Biblical and Jewish Studies* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.caspari.com/about/>

Další významnější přehlednou prací o komunitě mesiánských Židů v Izraeli představuje dosud plně nepublikovaný výzkum Ereza Sorefa³² a Keren Silver, který je popsán v kapitole *Hnutí mesiánských židů v moderním Izraeli* v knize *Izrael, Církev a Blízký Východ* editorů Darrella I. Bocka a Mitche Glasera.³³ Soref a Silver svůj výzkum založili na internetovém průzkumu formou dotazníku, ve kterém se mesiánští Židé vyjadřovali k otázkám jazyka, náboženských praktik uvnitř komunit, ale také k vnímání své vlastní identity na pomezí křesťanství, judaismu a příslušnosti k izraelskému státu. Publikace vznikla na základě iniciativy *Misie vyvoleného lidu (Chosen People Ministries)*, evangelikální organizace zaměřující se na rozšiřování Nového zákona a misijní činnost mezi Židy.³⁴

Nejnovějším a nejobsáhlejším výzkumem je kniha *V Ježíše věřící Izraelci (Jesus-Believing Israelis)* Davida Sernerera a Alexandra Goldberga z roku 2021, jež byla opět financovaná Caspari Centrem. Práce je aktualizací výsledků Kjær-Hansena a Skjøtta a interpretuje výsledky průzkumu mesiánské komunity, který byl prováděn na základě telefonických hovorů a osobních setkání.³⁵ Kromě výše zmíněných studií vydává Caspari Centrum přibližně jednou až dvakrát ročně časopis *Mishkan* zaměřující se na identitu mesiánských Židů, židovsko-křesťanské vztahy a evangelismus mezi Židy.³⁶

O mesiánských Židech v Izraeli byla publikována i další převážně teologicky zaměřená kniha v německém jazyce pod názvem *Mesiánští židé (Messianische Juden)*³⁷ od Hanny Rucks, jež ukazuje dějiny mesiánského hnutí, jeho ideový vývoj a současnou podobu izraelské, americké, ruské, ale také etiopské variace v Izraeli. Na tomto místě je důležité zmínit, že všechny práce, až na knihu Hanny Ruck, vznikly na základě iniciativy a z finančních prostředků samotných mesiánských Židů v Izraeli.

V prostředí Izraele jsou mesiánští Židé označováni jako יהודים משיחיים (*Jehudim Mešichiim, mesiánští Židé*) nebo také zkráceně משיחיים (*Mešichiim, mesiánští*). Tento název byl však původně vytvořen misionáři, kteří předpokládali, že noví židovští věřící pravděpodobně

---

³² Dr. Erez Soref je prezidentem organizace One for Israel, iniciativy snažící se misionářsky působit mezi Izraelci a rozšiřovat povědomí o Ježíši a jeho učení. About, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

³³ SOREF, Erez. The Messianic Jewish movement in modern Israel. In: BOCK, Darrell, GLASER, Mitch: *Israel, the Church, and the Middle East; a Biblical Response to the Current Conflict* [Scribd ebook] Michigan, Kregel Publications, 2018, s. 137–150. Dostupné z: <https://www.scribd.com/read/378441757/Israel-the-Church-and-the-Middle-East-A-Biblical-Response-to-the-Current-Conflict> [cit. 2022-12-21].

³⁴ Our Mission, In: *Chosen People Ministries* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.chosenpeople.com/our-mission/>

³⁵ SERNER, David, GOLDBERG, Alexander. *Jesus-Believing Israelis: Exploring Messianic Fellowships*. Jerusalem: Caspari Center for Biblical and Jewish Studies, 2021, s. 505.

³⁶ Mishkan. In: *Caspari Center For Biblical and Jewish Studies* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.caspari.com/mishkan/>

³⁷ RUCKS, Hanna. *Messianische Juden: Geschichte und Theologie der Bewegung in Israel*. Göttingen: Neukirchener Verlagsgesellschaft, 2014, 557 s.

nikdy nepřijmou označení נוצרים (*nocrim*), tedy křesťané. Zvolili proto více neutrální nové označení.³⁸

Jak bude podrobněji ukázáno v závěru práce, izraelští Židé mají podobně jako Židé v diaspoře většinou problém vnímat mesiánské skupiny stále za příslušníky židovského národa. Hebrejský lingvista a lexikograf Avraham Even-Shoshan dobře charakterizuje, jak tuto skupinu vnímají konzervativnější Izraelci. Pro Shoshana jsou mesiánští Židé kultem Židů, kteří se označují za Židy podle své národnosti, jsou loajální ke Státu Izrael, ale současně je jejich náboženstvím křesťanství.³⁹ I přesto, že se mesiánští Židé neidentifikují jako křesťané, izraelskou židovskou společností jsou takto vnímání podobně, jako je tomu v judaismu obecně.

Úzké spojení s evangelikálními skupinami zmíněné výše je patrné i na izraelských mesiánských sborech. Podle některých odborníků nesou teologie, vyznání víry a liturgie v komunitách mesiánských Židů v Izraeli jasné znaky toho, co by se dalo označit za evangelikální praxi.⁴⁰ Je současně faktem, že většina mesiánských Židů v Izraeli došla ke svému vyznání v důsledku působení misijní činnosti.⁴¹

Jak je proto patrné, mesiánští Židé v Izraeli se jasně neztotožňují pouze s jednou náboženskou identitou. V religionistice se tento fenomén, kdy člověk není zařazen jen do jednoho náboženství, popisuje teoriemi duální nebo mnohonásobné náboženské příslušnosti, identity a participace. Mnohonásobná náboženská identita (*multiple religious identity, MRI*) popisuje jedince, který se identifikuje a následně zapojuje do komunity a aktivit více než jednoho náboženství současně.⁴² Mnohonásobná náboženská příslušnost (*multiple religious belonging, MRB*) označuje jev, při kterém jedinec náleží do více než jedné náboženské tradice.⁴³ Zatímco MRI tedy spíše označuje vlastní identifikaci jedince, rovinou emickou, MRB naopak představuje příslušnost k danému systému či uznání komunitou, a tedy spíše připomíná rovinu etickou. Při mnohonásobné náboženské participaci (*multiple religious participation, MRP*) si jedinec vezme něco z praxe jiné náboženské tradice a použije to ve své vlastní.⁴⁴

Aby bylo možné hovořit o všech třech výše uvedených pojmech současně, bude pro účely práce použito označení Jeanine Diller, mnohonásobná náboženská orientace (*MRO*). Tento pojem popisuje Diller jako fenomén, kdy jedinec žije více náboženství současně.⁴⁵ Záleží

---

³⁸ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 118–119.

³⁹ Tamtéž, s. 118.

⁴⁰ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 18–19.

⁴¹ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 119.

⁴² ROBERTS, Michelle, Voss. *Religious Belonging and the Multiple*. *Journal of feminist studies in religion*. Indiana University Press, 2010, Vol. 26, No. 1, s. 44.

⁴³ CORNILLE, Catherine. Introduction: The dynamics of Multiple Belonging. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 1–3.

⁴⁴ DILLER, Jeanine. *Multiple Religious Orientation*. *Open theology*. De Gruyter Open, 2016, Vol. 2, No. 1, s. 339.

⁴⁵ Tamtéž, s. 338.

následně na specifikaci, zda a do jaké míry se jedná o participaci, identifikaci nebo příslušnost. Mnohonásobná náboženská orientace tak většinou vzniká jejich vzájemnou kombinací.

I když podle teoložky Catherine Cornille patří mesiánský judaismus do fenoménu MRI,⁴⁶ při dohledávání dostupné literatury k problematice analyzované v této práci bylo zjištěno, že toto téma, tím spíše v Izraeli, není dosud příliš nebo dokonce zatím vůbec akademicky zkoumáno. Zatímco existují texty věnující se alespoň americkému jewbu⁴⁷ jako fenoménu kombinujícímu více náboženských systémů, podobný článek nebo kniha aplikující teorii MRI, MRB nebo MRP na mesiánské Židy v Izraeli pravděpodobně dosud nebyla publikována v anglickém jazyce. Všechny výše zmíněné studie zaměřující se na mesiánské Židy v Izraeli se dívají na problematiku z pohledu statistiky nebo teologie, avšak nikoliv z religionistického hlediska.

S mesiánskými sbory jsem měla možnost se osobně setkat díky svému studijnímu pobytu v Izraeli. V průběhu několika měsíců jsem navštívila komunity především v Tel Avivu a Jeruzalémě (mezi něž můžeme jmenovat *Tiferet Yeshua* nebo *Christ Church*), kde se mi podařilo udělat několik rozhovorů s věřícími. Mesiánští Židé byli velmi otevření a chtěli se podělit o své zkušenosti s mesiánským judaismem, ale i životem v Izraeli. Původně jsem netušila, jak je velká komunita mesiánských Židů v Izraeli, avšak postupným setkáváním se členy různých skupin jsem nejen zjistila, že je hnutí početné, ale současně i velmi diverzifikované a komunity se pohybují na určité škále mezi křesťanstvím a judaismem. Kvůli této duální povaze a současně nedostatku analýzy problematiky jsem se proto rozhodla na toto téma napsat bakalářskou práci. Za výzkumné otázky práce jsem se rozhodla stanovit, jak vypadá mesiánský judaismus v Izraeli a jakým způsobem by mohl být charakterizován ve světle teorie MRO. Na tyto otázky je odpovězeno ve druhé a třetí části této práce. Dalším záměrem této práce je posouzení otázky, jaké znaky předložené teorie izraelský mesiánský judaismus splňuje a do jakých kategorií by mohl spadat. Na tomto místě je současně potřeba vysvětlit, že práce si neklade za cíl odpovědět na otázku, zda je mesiánský judaismus křesťanstvím nebo judaismem, ale naopak jakou má podobu a zda splňuje charakteristiky konceptu MRO. Pokusit se zařadit mesiánský judaismus do jedné či druhé náboženské tradice by vyžadovalo podrobný výzkum, který rozsah bakalářské práce neumožňuje.

Text práce je rozdělen do tří částí, a to teoretické, empirické a závěrečné. V kapitole jedna věnující se teorii mnohonásobné náboženské orientace, je vysvětlena debata mezi kritiky

---

⁴⁶ CORNILLE, Catherine. Double Religious Belonging: Aspects and Questions. *Buddhist-Christian studies*. University of Hawaii Press, 2003, Vol. 23, No. 1, s. 43.

⁴⁷ Fenomén jewbu popisuje jedince židovského původu, kteří se současně identifikují s buddhismem i judaismem. Fenomén jewbu z hlediska křížení dvou náboženských prostorů je například popisován v textu Miry Niculescu. Srov. NICULESCU, Mira. Reading In-Betweenness Jewish Buddhist Autobiographies and the Self-Display of Interstitiality. *Contemporary Jewry*. Springer, 2017, Vol. 37, No. 2, s. 333–347.

a zastánci používání konceptů MRI, MRB a MRP a následně jsou předloženy dva druhy typologie těchto teorií, podle emické a etické roviny.⁴⁸ Druhá kapitola je zaměřena na samotné mesiánské hnutí v Izraeli. Nejdříve je popsán historický vývoj mesiánského judaismu a druhá část se zaměřuje na charakterizaci znaků mesiánských komunit a mesiánských Židů v Izraeli. Pro přehlednost zjišťovaných faktů je použita teorie sedmi dimenzí náboženství Niniana Smarta. Tento model není použit z důvodu posouzení, zda mesiánský judaismus splňuje všechny kategorie pro jeho identifikaci jakožto samostatného náboženství, ale slouží pro vytvoření struktury zkoumání mesiánského judaismu v Izraeli a následné zodpovězení výzkumné otázky. V poslední kapitole práce je pomocí zhodnocení poznatků z předchozí části a charakteristiky situace mesiánských Židů v izraelské společnosti poskytnuta odpověď na výzkumné otázky.

Pro charakterizaci mesiánského judaismu v Izraeli jsou použity různé komunity mesiánských Židů, které se pohybují na spektru od více křesťanských (Jeruzalémské shromáždění), po více židovské (Pastýř Izraele). Tyto a další komunity byly vybrány především z toho důvodu, že je o nich dostupné větší množství informací, jelikož se jedná se o početnější a známější skupiny mesiánských Židů v Izraeli. Vybrané komunity jsou současně dobrými příklady pro ilustraci vnitřní diverzifikovanosti hnutí mesiánského judaismu v Izraeli.

---

⁴⁸ Emický pohled představuje pohlížení na problematiku z pozice samostatných aktérů, zatímco etický přístup je hodnocení fenoménu vnějším pozorovatelem. Srov. SLÁMA, Petr. Vnitřní a vnější dějiny Starého zákona: na příkladu exodu. *Teologická reflexe*. Univerzita Karlova v Praze, 2014, Roč. 20, č. 4, s. 128–129.

1. Teorie mnohonásobné náboženské orientace: příslušnost, identita a participace

1.1. Debata týkající se konceptu MRB, MRI a MRP

Pro vysvětlení fenoménu, kdy člověk přísluší, participuje nebo se identifikuje s více náboženskými systémy najednou, je potřeba objasnit odlišnost mezi mnohonásobným náboženským příslušením (MRB), mnohonásobnou náboženskou identitou (MRI) a mnohonásobnou náboženskou participací (MRP). Zatímco MRB se týká příslušnosti jedince k náboženskému systému, MRI je záležitostí vlastní identifikace jedince a MRP specifické praxe, kterou jedinec či kolektiv vykonává. MRB označuje jev, při kterém má jedinec v jednom okamžiku a do stejné míry příslušnost k více odlišným náboženským tradicím.⁴⁹ MRI je podle Perry Schmidt-Leukela naopak jedinečnou identitou individua, která je formována a vytvořena na základě několika náboženských tradic.⁵⁰ MRP zase označuje takový způsob náboženského života, ve kterém jedinec kombinuje ideje a praktiky z různých náboženských tradic. Dalo by se proto konstatovat, že MRP může být předstupněm pro MRI a MRB. Pro člověka participujícího na více než jednom náboženském systému může být praxe tak významná, že se rozhodne se přihlásit k mnohonásobné náboženské identitě.⁵¹ V okamžiku, kdy plně potvrdí svůj souhlas s prvním a současně druhým společenstvím, již se jedná o příslušnost. Mnohonásobná participace však do identity a příslušnosti nemusí nikdy dospět.

Tyto pojmy se od sebe vzájemně významově odlišují, avšak teoretici je podle svého uvážení v textech velmi často zaměňují. Pro účely této práce je proto pro všechny tři fenomény použit zastřešující pojem mnohonásobné náboženské orientace (multiple religious orientation, MRO), který umožňuje pohlížet na různé druhy mnohonásobného náboženského života jako na škálu od participace přes identifikaci až po příslušnost.⁵² V druhé části je tato typologie blíže vysvětlena a následně v závěru použita pro vysvětlení emické dimenze mesiánského judaismu v Izraeli.

Dříve než si představíme metodologii, je třeba vysvětlit debatu týkající se problematiky MRO. Koncepty mnohonásobné náboženské participace, identity a příslušnosti mají totiž jak

---

⁴⁹ SINN, Simone. Vulnerability and Agency in Multiple Religious Belonging: Or, Why God Matters. In: DAYAM, Joseph Prabhakar, Peniel JESUDASON a Rufus RAJKUMAR. *Many yet one?: Multiple Religious Belonging*. Geneva: World Council of Churches Publications, 2016, s. 65.

⁵⁰ SCHMIDT-LEUKEL, Perry. *Transformation by Integration: How Inter-faith Encounter Changes Christianity*. London: SCM Press, 2009, s. 47.

⁵¹ THATAMANIL, John J. Eucharist Upstairs, Yoga Downstairs: On Multiple Religious Participation. In: DAYAM, Joseph Prabhakar, Peniel JESUDASON a Rufus RAJKUMAR. *Many yet one?: Multiple Religious Belonging*. Geneva, Switzerland: World Council of Churches Publications, 2016, s. 10.

⁵² DILLER, J. Multiple Religious Orientation, s. 344.

své zastánce, kteří k fenoménu přistupují vědecky, tak i kritiky, mezi něž patří Catherine Cornille nebo Steven Bruce. Cornille vysvětluje, že v dnešní době nekonečného množství náboženských identit a vyznání není samozřejmé, že si lidé vyberou pouze jednu z náboženských tradic. Jedinci si neustále pokládají otázky o tom, zda jedna náboženská tradice dokáže poskytnout adekvátní odpovědi na životní problémy a mají se proto omezovat jen na jediný historicky a společensky determinovaný náboženský proud. Výsledkem tohoto myšlenkového pochodu je tak podle Cornille rozhodnutí jedinců přihlásit se k více náboženským identitám současně. Náboženství již z tohoto pohledu není vnímáno tradičně jako plný závazek vůle, jako tomu bylo podle Cornille dříve, ale koncept MRO předpokládá radikální autonomii subjektu, který je soběstačný a vybírá si na základě vlastního vkusu a úsudku. Cornille současně vysvětluje, že tato myšlenka patří k více náboženským identitám nebo praktikovat rituály více náboženství najednou je západnímu myšlení cizí. Ve východních tradicích Japonska, Číny, Indie nebo Nepálu se však jednalo o běžnou náboženskou praxi, která byla spíše pravidlem než výjimkou.⁵³

Problém příslušnosti u MRO je však podle Cornille tím spíše závažnější u monoteistických náboženství. Zatímco u polyteistických systémů je kladen důraz na jednotnost rituálů a učení, což znamená, že příslušnost k jiným náboženstvím nemusí vytvářet problém, u monoteismů je participace na jiném systému vnímána jako skutečnost, odbourávající absolutní pravdu zasahující do všech oblastí lidského života. Dalo by se proto říci, že čím větší je nárok náboženství na specifickou účinnost a pravdu náboženství, tím je obtížnější praktikovat MRO.⁵⁴

Claude Geffré tento „východní způsob vyznání“ doplňuje o několik dalších faktorů, které podle jeho názoru mohou za vznik MRI v západní společnosti. Prvním z nich je omezování institucionalizace náboženství, které způsobuje, že různé náboženské ideály mohou existovat ve společnosti odděleně od své tradice. Kvůli globalizaci a většímu propojení lidí po celém světě tak tyto ideje volně cirkulují na imaginativním náboženském trhu, který konzumentům nabízí jak produkty institucionalizovaných náboženství, tak i mnohost esoterických alternativ.⁵⁵ Touto liberalizací tak jedinci přestávají být fixováni k jedné normativní tradici náboženství a z různých systémů si podle vlastního uvážení vybírají jednotlivé prvky, které jsou pro ně užitečné a s nimiž se chtějí ztotožňovat.⁵⁶ Jelikož již hodnoty a myšlenky náboženství nejsou

---

⁵³ CORNILLE, Catherine. Introduction, s. 1–3.

⁵⁴ Tamtéž, s. 2.

⁵⁵ GEFFRÉ, Claude. Double belonging and the Originality of Christianity as a Religion. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 93–94.

⁵⁶ Někteří autoři proto charakterizují MRO jako náboženství ve stylu bufetu, kdy si jedinec vybírá si mezi různými náboženskými tradicemi a praktikami, co se nejvíce hodí, má pro něj význam nebo jej fascinuje. Srov. FRYKHOLM, A. Double belonging. *The Christian century*. The Christian Century Foundation, 2011, Vol. 128, No. 2, s. 20.

spojeny s jejich systémy, je možné, aby byla různá vyznání vzájemně kompatibilní. Geffré vysvětluje, že tento jev je kromě globalizace přímo spojen i s moderním individualismem a anonymitou, které preferují autenticitu osobní zkušenosti s náboženstvím místo respektování náboženské tradice. Dalším významným důvodem této praxe je i skutečnost, že křesťanství a jeho tradice ztrácí svoji kredibilitu.⁵⁷

Přílišná individualizace je spojená s nedostatečnou příslušností. Steve Bruce vysvětluje, že jedinci stačí málo pro to, aby navenek působil tak, že se v náboženském systému vyzná. Je totiž většinou snadné naučit se základní prvky víry, což se však významným způsobem odlišuje od schopnosti rozumět náboženskému systému nebo k němu náležet.⁵⁸ V důsledku globalismu totiž lidé přestali vnímat, co s sebou nese náboženská příslušnost. Cornille vysvětluje, že příslušnost na jedné straně znamená úplné přihlášení se k systému, tedy odevzdání se transcendentní realitě zprostředkované konkrétními symboly, praktikami, učením a rituály přenášenými specifickým náboženstvím, ale současně představuje i důležitou sociální dimenzi, kdy jsou věřící přijímáni okolím a společně s ostatními participují na komunitě.⁵⁹

Steve Bruce podtrhuje důležitost sociálního aspektu náboženství, když vysvětluje, že příslušnost k vyznání nezávisí pouze na osobní preferenci, ale také na názoru organizace, která určuje, kdo bude do společenství patřit. Problém MRO tedy spočívá podle Bruce v tom, že vidí náboženství jako systémy, které nemají alespoň přibližně vymezené hranice a proto umožňuje jejich systematické překračování. MRO je proto špatně definovaným pojmem, který pouze zveličuje rozsah lidové religiozity.⁶⁰ Lidé totiž k vírám ve skutečnosti nepřísluší.⁶¹ MRI je proto pro Bruce možné pouze v soukromé sféře jedince, avšak pokud je manifestováno na povrch, vždy se objeví kritici, kteří budou upozorňovat na vzájemnou nesrovnatelnost náboženských systémů.⁶²

Poslední problém MRO tak podle kritiků vyvstává ze samotné kompatibility hodnot uvnitř náboženských systémů. Podle Bruce je těžké si představit situaci, že člověk přistupuje k náboženstvím vážně, ale současně je vzájemně kombinuje do jedné identity.⁶³ Teorie podporující existenci MRO tak v podstatě žádají, aby byla náboženství reinterpretována a změněna tak, aby se již nejednalo o výlučné systémy. V tomto kroku Bruce nespátřuje budoucí pozitivní vývoj náboženství, ale naopak jej vnímá jako výsledek procesu sekularizace, který ukazuje na slabost institucí náboženských organizací. Na vině je tedy samotné jednání lidí, kteří odmítli autority institucí a nahradili ji právem jedince si vybrat. Lidé se tak podle

---

⁵⁷ GEFFRÉ, C. Double belonging and the Originality of Christianity as a Religion., s. 93–94.

⁵⁸ BRUCE, Steve. Multiple Religious Belonging: Conceptual Advance or Secularization Denial? *Open theology*. De Gruyter Open, 2017, Vol. 3, No. 1, s. 608.

⁵⁹ CORNILLE, C. Double Religious Belonging, s. 44.

⁶⁰ BRUCE, S. Multiple Religious Belonging, s. 603.

⁶¹ Tamtéž, s. 610.

⁶² Tamtéž, s. 608.

⁶³ Tamtéž, s. 608.

Bruce již nechtějí zapojovat do náboženských systémů, ale touží pouze konzumovat jejich výsledky.⁶⁴

Zastánci teorie MRO se naopak staví proti pojímají náboženství jako jasně daného systému s definovanými pravidly, institucemi a hranicemi. Ninian Smart ve své práci vysvětluje, že díváme-li se na náboženské tradice, máme tendenci je vnímat jako homogenní systémy s jasně definovanými myšlenkami, praxí a pravidly. Každé náboženství je však ve skutečnosti prostoupeno množstvím diverzifikovaných kultur, což v důsledku znamená, že jedno náboženství není jen jedna tradice, ale vždy se skládá z různých subtradic. Náboženství je tak zastřešujícím pojmem pro jeho různé variace, které se uvnitř něj nacházejí. Vzájemné prolínání kultur a pluralismus tak Smart nevnímá negativně, jako výše uvedení kritici konceptu MRO, ale naopak v něm vidí způsob, jakým mohou být vytvářena nová náboženská hnutí, která vznikají kombinací odlišných kulturních a náboženských tradic.⁶⁵

Kritické pohledy na MRO tak podle komparativní teoložky Michelle Voss Roberts redukuje náboženství na doktrinální systémy s pevnými základy, které pak lze racionálně posoudit na základě oficiálních dokumentů náboženství. Z tohoto pohledu jsou proto náboženské systémy vzájemně neslučitelné, protože si odporují v definici toho, co je pravda. Roberts se přiklání k názoru, že tato charakterizace náboženství je příliš ovlivněna křesťanským pohledem na to, co je náboženství, a tedy způsobuje její rigiditu. Vnímání mimoevropských náboženství jako apriori dogmatických systémů totiž zamezuje vidět jejich vnitřní rozmanitost a kulturní funkce, které se od křesťanství zásadně liší. Někteří vědci proto volí cestu pojímat náboženství jako kulturní systémy nebo způsoby života, aby byli schopni lépe pojmut komunity, které se nacházejí v prostředí mezi několika náboženstvími. Roberts tak navrhuje změnit optiku nazírání na MRO. Namísto jeho vyčleňování jako problematické formy spirituality se proto naopak přiklání k tomu přeformulovat pojem náboženství tak, aby byli teologové a religionisté schopni fenomén MRI lépe popsat.⁶⁶

Podobně jako náboženství Roberts doporučuje redefinovat i samotný pojem příslušnosti, který podle ní vytváří dojem, že náboženské tradice člověka vlastní, jelikož se jim plně oddává. Kloupe se tak k názoru, že v případě mnohonásobné náboženské příslušnosti, by na tento fenomén mělo být pohlíženo z hlediska identity, jelikož je tento termín více flexibilní a předpokládá dynamiku mezi jedincem a náboženským systémem. Navrhuje proto vnímat identitu teologicky ne nutně jako singularitu, která hledá podobnosti nebo odlišnosti vůči ostatním náboženským systémům, ale otevřít ji možnosti hybridity. Pokud totiž nebudeme vnímat náboženství nezbytně jako jednotný systém, ale uvědomíme si jeho vnitřní diverzifikovanost, umožní nám to lépe pochopit překrývající se identity. Za předpoklad tohoto

---

⁶⁴ BRUCE, S. *Multiple Religious Belonging*, s. 610.

⁶⁵ SMART, Ninian. *The world's religions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, s. 12–13.

⁶⁶ ROBERTS, M. V. *Religious Belonging and the Multiple*, s. 53–54.

přístupu uvádí lidskou identitu, která také není jednotná, ale naopak představuje hybrid, jenž vzniká v důsledku prolínání různých rovin lidského života navzájem.⁶⁷

Další zastánci konceptu MRO se snaží poukázat na výhody, kterou tato sdružená religiozita představuje v praxi. Podle teologa Marka Heima lidé většinou začínají zkoumat jinou tradici kvůli tomu, že v ní nacházejí něco, co ve své, se kterou se již identifikují, nenalézají nebo co jim v ní chybí. Fenomén MRO tak nejen že umožňuje lidem setrvat ve svém původním náboženství, ale současně jim to také otevírá možnosti vidět jedinečnost i v dalších náboženských systémech.⁶⁸ Jiní teologové zase upozorňují na skutečnost, že díky MRO mohou lidé lépe zaznamenat a akceptovat, že i osoby jiného vyznání mohou být stejně nebo i více spirituální.⁶⁹ Koncepty MRO tak mohou učit věřící být více otevřenými nebo chápajícími v otázkách případného mezináboženského dialogu.

Je proto patrné, že odpůrci a zastánci konceptu MRI se dívají na tento fenomén z hlediska dvou odlišných optik. První kladou důraz na hodnocení věřících z hlediska komunity, tedy zvenčí, a zastánci naopak z pohledu vnitřního, tedy na jedince a jeho individuálního vnímání. Kritici se přiklánějí k názoru, že náboženství je nutné vnímat jako myšlenkové systémy s více či méně jasně definovanými hranicemi, pravidly a koncepty, zatímco podporovatelé MRI kladou důraz na vnitřní diverzifikovanost náboženských systémů.

Jak již bylo uvedeno výše, pro účely této práce a vytvoření metodologie bylo vycházeno z konceptů zastánců teorie MRO. Pro popsání roviny etické je použita teorie Roberts, která charakterizuje různé podtypy MRO podle jejich příslušníků. Popis dimenze emické je vytvořen na základě teorie Jeanine Diller, jež rozlišuje mezi různými typy MRO podle úrovně identifikace, participace a příslušnosti.

1.2. Typologie mnohonásobné náboženské orientace

1.2.1. Etická rovina MRO – povaha příslušníků MRO

Roberts se dívá na problematiku MRO zvenčí a ukazuje tři možné podoby příslušníků: jedince pocházející z náboženských elit, masy podílející se na mnohonásobné náboženské participaci na více náboženstvích a hybridní komunity nacházející se na hranicích tradice a kultury.⁷⁰

---

⁶⁷ ROBERTS, M. V. Religious Belonging and the Multiple, s. 55–59.

⁶⁸ FRYKHOLM, A. Double belonging, s. 23.

⁶⁹ DILLER, J. Multiple Religious Orientation, s. 338–339.

⁷⁰ ROBERTS, M. V. Religious Belonging and the Multiple, s. 46.

V první skupině se nacházejí jedinci, především křesťanští kněží, kteří zůstávají ve své původní tradici a přejímají metafyzický rámeček jiného náboženství. Jedinci se tak nechtějí vzdát staré tradice, ale ani nejsou schopni popřít pravdu druhého náboženství. Cílem těchto osob je tak většinou interpretovat zkušenosti získané nekřesťanskou praxí (např. meditací) v termínech křesťanské nauky. Mezi nejvýznamnější představitele Roberts řadí Henri le Sauxe, Bede Griffithse nebo Aloysius Pierise. Henri le Sauxe, označovaný též jako Abišiktananda, byl francouzským benediktinským mnichem, který věřil, že církev se rozvíjí ke své plnosti pouze díky setkáním s jinými náboženskými systémy. Hinduismus a meditace proto pro něj představovala způsob, jak prohlubovat křesťanskou jednotu Ježíše s Bohem Otcem. Jak je proto patrné na myšlenkách le Sauxe, MRO podle Roberts nevyhází z krize křesťanství, ale naopak z hlubokého závazku ke křesťanství, který měl být touto jejich činností ještě více prohlouben. Tito jedinci se totiž stále považovali za plnohodnotné příslušníky svého původního náboženského systému, v tomto případě většinou křesťanství, a tato identita pro ně byla rozhodující. I přesto si však stále uvědomovali pnutí v jejich náboženské příslušnosti, které pravděpodobně nikdy nemohlo být zcela odstraněno.⁷¹

Zatímco první kategorie představuje MRO z hlediska činnosti elitní skupiny vzdělaných mužů, druhý typ, mnohonásobná náboženská participace, naopak označuje vědomé, ale i nevědomé používání náboženských myšlenek, praktik, symbolů, meditací, modliteb a zpěvů odvozených z jedné tradice členem jiné komunity. V tomto přístupu proto nejsou tak důležité doktríny a teologie, jelikož se praxe spíše než jednotlivců týká většinou celých skupin, které si původu praktik ani nemusí být vědomy. Jako příklad uvádí Roberts modlitbu růžence, ale také činnost prvních židokřesťanských komunit, jejichž členové uvěřili v Ježíše, ale dále prováděli obřizku, navštěvovali synagogu, chodili do mikve a vykonávali židovskou praxi.⁷² V tomto smyslu se proto tato společenství neodtrhla od judaismu, ale byla jejími specifickými sektami, které věřily ve svou vlastní podobu mesiáše.

Do skupiny mnohonásobné náboženské participace dále Roberts řadí indické křesťany, kteří kombinují křesťanství s některými praktikami hinduismu. Tato skutečnost byla v minulosti způsobena misionáři, kteří s cílem co nejefektivněji inkulturovat křesťanství do indické společnosti začlenili do monoteismu některé hinduistické praktiky jako dodržování kastovního systému, pohřební rituály nebo způsob uctívání mučedníků a léčitelů. Sounáležitost na základě mnohonásobné náboženské participace je tedy založena na specifických praktikách, které vznikly kombinací různých náboženských systémů, jež mají navíc vytvořit a podpořit pocit skupinové identity jejich příznivců.⁷³ Mnohonásobná náboženská participace tak vytváří prostředí, kde se lidé cítí příjemně jak se svou původní identitou (indickou), tak i novou

---

⁷¹ ROBERTS, M. V. *Religious Belonging and the Multiple*, s. 47–49.

⁷² Tamtéž, s. 50.

⁷³ Tamtéž, s. 50–51.

(křesťanskou). Aby však mohla být křesťanská identita v tomto novém prostředí přijata, musí být upravena.

Poslední z typů multináboženské identity, hybridní, má dva základní znaky. Na jedné straně je dvojitá, což znamená, že pracuje s dvěma realitami náboženských světů, ale současně je partikulární, jelikož plně nepatří ani do jedné, ani do druhé tradice. Hybridní identita neřeší pnutí mezi náboženskými systémy v teorii, ale naopak se snaží ukázat na liminalitu a prolínání, ke kterému dochází v žité praxi. Za příklady Roberts uvádí americké katolíky mexického původu, kteří v liturgii kombinují tradiční mexickou kulturu s evangelikálními prvky bohoslužby. Zatímco druhý model se zaměřuje na kombinaci praktik, hybridita je založena na kombinaci rozdílných identit.⁷⁴

1.2.2. Emická rovina MRO – intenzita příslušnosti

Jeanine Diller představuje různé typy MRO jako škálu mezi jedinci nespojenými s žádným náboženstvím až po individua plně příslušející k více náboženským systémům. Jedná se o osm typů MRO: hledání, mnohonásobnou náboženskou zvědavost, hybridní identitu bez sounáležitosti, otevřenou příslušnost k jednomu náboženskému systému, jednoduchou sounáležitost s křížením, hybridní identitu s příslušností, dvojí příslušnost a příslušnost k nespecifikovanému množství náboženství.

Prvním typem jsou podle Diller hledající, tedy jedinci, kteří nejsou nábožensky vymezení, ale současně se snaží najít nějaké náboženství, které by pro ně bylo vhodné. Z uvedeného důvodu se pravděpodobně zapojují do více náboženství najednou různými způsoby.⁷⁵ Mnohonásobná náboženská zvědavost naopak představuje aktivitu jedinců, kteří nejsou nábožensky vymezení, nehledají aktivně náboženství, ale mají zážitky či zkušenosti s množstvím náboženství a mnohá z nich je také zajímají.⁷⁶

Třetí typ MRO, hybridní identita bez sounáležitosti, označuje participaci ve více náboženstvích na základě toho, že se s nimi lidé identifikují, avšak se již nehlásí k příslušnosti k některému z nich. Různé identity jedince se díky jeho nevymezení příslušnosti mohou navzájem doplňovat, aby společně vytvářely jednu hybridní identitu. Jelikož se jedinec hlásí k více realitám současně, avšak zároveň není plně začleněn ani v jednom systému, musí být vztah mezi náboženskými systémy, které kombinuje, velmi volný. Člověk mající tuto hybridní identitu si tedy vybírá mezi různými prvky náboženských systémů tak, aby k sobě tyto prvky

---

⁷⁴ ROBERTS, M. V. *Religious Belonging and the Multiple*, s. 51–52.

⁷⁵ DILLER, J. *Multiple Religious Orientation*, s. 345.

⁷⁶ Tamtéž, s. 345.

nebyly ve vzájemném v konfliktu. Neznamená to tedy, že by nebyl takový jedinec náboženský, pouze se záměrně vyhýbá protichůdným konceptům různých náboženských systémů.⁷⁷

Jako příklad této hybridní identity může podle některých teoretiků, jako Catherine Cornille, sloužit alternativní spiritualita, která se vyznačuje se otevřeností vůči různým náboženským tradicím a svobodou jedince ve výběru kombinací myšlenek a praktik náboženství na základě osobních preferencí. Kvůli tomuto spojování prvků různých systémů je proto alternativní spiritualita označována jako náboženství brikoláže. Předpokladem alternativní spirituality je podle Cornille názor, že se všechna náboženství setkávají ve stejné náboženské zkušenosti, a proto může jedinec kombinovat různá náboženství najednou.⁷⁸ Na tomto místě je však nutné zdůraznit, že alternativní spiritualita je v religionistice považována za samostatnou náboženskou tradici s vlastními narativy, hodnotami, myšlenkami a praktikami, která vychází ze západního esoterismu a tudíž je pro ni synkretismus a eklekticismus přirozený. Považovat alternativní spiritualitu se svou vnitřní komplexitou za pouhý příklad MRO, je proto příliš zjednodušující.

Otevřená příslušnost k jednomu systému představuje druh MRO, kdy jedinec patří k jednomu náboženskému systému, ale je otevřen konceptům pravdy nebo účinnosti jiných náboženství. Tento druh MRO většinou představuje situaci, kdy se člověk narodí do jedné tradice, ale je si vědom toho, že kdyby se narodil jinde na světě, příslušel by k jinému náboženství. Uznává proto, že též jiné náboženské systémy by mohly udávat relevantní obraz světa.⁷⁹

Jednoduchá sounáležitost s křížením zase rozvíjí předchozí koncept otevřené příslušnosti. Lidé se podle tohoto pátého typu MRO hlásí k jedné náboženské tradici, ale přejímají některé znaky víry nebo praktik z jiného náboženství s cílem rozšířit svou vlastní tradici. Tito jedinci tak vnímají druhou tradici jako inspiraci nebo přidanou hodnotu ke svému náboženství, se kterým se identifikují. Příkladem této orientace je podle Diller fenomén *jewbu*.⁸⁰

Šestým typem MRO je hybridní identita s příslušností. Člověk se podle ní identifikuje se dvěma systémy najednou, ale přísluší pouze k jednomu z nich. Druhá identita mu tak slouží k posílení jeho první. Podobně jako u hybridní identity jedinec vnímá konfliktní ideje v obou systémech, ke kterým se hlásí, ale v okamžiku konfliktu souhlasí pouze s pravdou náboženského systému, k němuž přísluší. Jako příklad Diller uvádí Francise Clooneho, který o sobě tvrdil, že je katolík, ale současně, že se hinduismus stal součástí jeho identity.⁸¹ Jako

---

⁷⁷ DILLER, J. *Multiple Religious Orientation*, s. 346–7.

⁷⁸ CORNILLE, C. *Double Religious Belonging*, s. 43–44.

⁷⁹ DILLER, J. *Multiple Religious Orientation*, s. 348.

⁸⁰ Tamtéž, s. 348.

⁸¹ Tamtéž, s. 349.

dalšího stoupence hybridní identity s příslušností lze zmínit Paula Knittera, bývalého katolického kněze, který kvůli pochybnostem ve víře přestal vykonávat své povolání a začal praktikovat buddhismus. Knitter uvádí, že to, co se naučil v buddhismu, následně aplikoval na křesťanství, které tím obohatil, a v němž se i přes rozpory nakonec rozhodl setrvat. Buddhismus mu podle jeho slov pomohl stát lepším křesťanem.⁸²

Dle dvojí příslušnosti, sedmého typu MRO, jedinec formálně patří do dvou tradic současně, jelikož prochází iniciačními rituály obou náboženských systémů. Když je však člověk součástí dvou náboženství současně, je nutně vystaven problému již několikrát zmíněném kritiky MRO, tedy jak zkombinovat protichůdné ideje, hodnoty nebo přesvědčení obou systémů. Diller proto konstatuje, že kvůli tomuto nebezpečí se většinou dvojí příslušnost vyskytuje u náboženství, jejichž základní přesvědčení si neodporují, tedy jako např. křesťanství a buddhismus.⁸³ Jako příklad můžeme uvést bývalou episkopální farářku, ale současně i muslimku, Ann Holmes Redding. Redding popisuje, že byla v určitém okamžiku svého života zasažena upřímností muslimských modliteb a rozhodla se plně odevzdat se Bohu tak, jako to dělají muslimové. I přesto, že byla vyloučena z episkopální církve, se stále cítí být plně křesťankou i muslimkou a působit jako důkaz toho, že tyto dva náboženské systémy mohou vzájemně vést ke smíření.⁸⁴

Jako poslední typ MRO uvádí Diller příslušnost k nespécifikovanému množství náboženství, tedy situaci, kdy jedinec patří do více náboženství současně. Jedná se o podobný koncept jako zvědavost, avšak na rozdíl od něj se jedinec hlásí k náboženské příslušnosti ve více systémech současně. Jelikož se s tímto typem Diller v realitě nikdy neseťkala, uvádí, že se jedná spíše o teoretickou kategorii.⁸⁵

---

⁸² FRYKHOLM, A. Double belonging, s. 21.

⁸³ DILLER, J. Multiple Religious Orientation, s. 349–350.

⁸⁴ FRYKHOLM, A. Double belonging, s. 22–23.

⁸⁵ DILLER, J. Multiple Religious Orientation, s. 350–351.

2. Mesiánský judaismus v Izraeli

2.1. Obecná historie mesiánského judaismu

Jak již bylo zmíněno v předchozí části bakalářské práce, dnešní mesiánští Židé v Izraeli odvozují svoji tradici od prvních přímých následovníků Ježíše židovského původu.⁸⁶ Pro plné pochopení dynamiky vzniku mesiánských sborů v dnešním Izraeli je proto třeba si alespoň stručně přiblížit historii mesiánských Židů v antice a kořeny mesiánského judaismu jakožto hnutí v moderní době. Jelikož primárním zájmem této práce je současná podoba mesiánských Židů a jejich sborů v Izraeli, historický přehled má za cíl uvést čtenáře do problematiky tradice, na níž mesiánští Židé odkazují.

Hnutí, které se začalo již za života Ježíše formovat kolem jeho osoby, vznikalo v bouřlivé době politické tenze. Židovská kultura a náboženství byly silně ovlivněny helénismem a obyvatelé žili pod římskou nadvládou, která byla v ideovém pnutí s monoteismem judaismu. Hasmoneovské království bylo vnitřně rozděleno do různých politických skupin a ve společnosti byla očekávána zásadní politická změna. Ježíš tak byl mužem, který naplnil mesiášská očekávání některých svých židovských stoupců.⁸⁷

Podle historických pramenů, ale také informací v Novém zákoně, lze předpokládat, že první společenství mesiánských Židů vzniklo v Jeruzalémě za Ježíšova života nebo nedlouho po jeho smrti. Jednalo se o velmi malou sektu Židů, kteří věřili v Ježíše jako svého mesiáše a spasitele. Tato komunita však stále plně patřila k judaismu,⁸⁸ protože jej nezměněně praktikovala dál. Po zničení Druhého jeruzalémského chrámu v roce 70 o. l. jeruzalémská komunita pravděpodobně utekla do města Pella v Transjordánsku, kde postupně zanikla.⁸⁹

Po smrti Ježíše jeho stoupci jako Pavel z Tarsu začali rozšiřovat jeho učení do různých částí Římské říše, kde ještě před zánikem Druhého chrámu a diasporou žily početné židovské komunity. Ježíšovo učení se proto stále šířilo pouze mezi Židy. Zásadní změna, která změnila charakter Ježíšova hnutí, tak nastala v okamžiku, kdy Pavel přestal požadovat po nových věřících obřízku, čímž otevřel náboženství lidem nežidovského původu, na které zapůsobily myšlenky monoteismu a Ježíšova etického učení.⁹⁰ Ježíšova nauka tím přestala být exkluzivní pouze pro Židy a poměr stoupců židovského původu na úkor příslušníků nežidovského původu, se tak postupně začal snižovat. K úbytku židovských následovníků

---

⁸⁶ Jak to vysvětluje např. Dr. Erez Soref v knize *Israel, the Church, and the Middle East* na str. 243 a 245.

⁸⁷ SMART, Ninian. *The world's religions*, s. 243–245.

⁸⁸ COHN-SHERBOK, Dan. *Messianic Judaism*. London: Continuum, 2000, s. 1.

⁸⁹ Tamtéž, s. 1.

⁹⁰ SMART, N. *The world's religions*, s. 245.

Ježíšova učení však zásadním způsobem přispěla i rivalita mezi judaismem a formující se křesťanskou církví.⁹¹

Zatímco většina židokřesťanských skupin zřejmě podobně jako jeruzalémská komunita časem zanikla, v textech Nového zákona a spisech církevních otců Origena, Epifania nebo Eusebia, můžeme najít doklady o existenci dvou komunit Nazorejců a Ebionitů, které přetrvaly i několik prvních století občanského letopočtu. Tyto skupiny odvozovaly svůj původ od první židokřesťanské církve v Jeruzalémě, která byla vedena Ježíšovým bratrem Jakubem. Do dnešní doby se nám však nedochoval žádný text, který by vycházel z pera alespoň jedné z těchto komunit. V textech církevních otců také nejsou zmíněny v příliš pozitivním světle a jsou charakterizovány jako hereze, kterým se musí křesťané vyhnout.⁹²

O Ebionitech nemáme příliš informací. Víme, že se jednalo o židokřesťanskou komunitu z 1. a 2. století o. l., která nevěřila v Ježíšovu božskou podstatu a jeho početí skrze Ducha svatého, ale naopak jej popisovala jako člověka vytvářeného rozumem, na něhož sestoupil Duch svatý při křtu. Někteří badatelé se domnívají, že tento způsob christologie byl totožný s učením první církve v Jeruzalémě.⁹³

Nazarejci na rozdíl od Ebionitů neproblematizovali tradiční christologickou nauku a učení o neposkvrněném početí.⁹⁴ Jejich komunita je navíc zmíněna i v Novém zákoně, a to konkrétně ve Skutcích apoštolů 24:5, kde je za hlavu této sekty označen Pavel z Tarsu.⁹⁵ Nazarejci byli podle dostupných informací komunitou praktikující judaismus svázaný se synagogou, dodržující zákony stanovené Tórou, avšak současně věřící v Ježíše jako mesiáše. Tato komunita měla původně sídlit v Jeruzalémě, kde měla být údajně Nazarejská synagoga. Postupně se však údajně rozptýlila po celém Izraeli a získala další příznivce mezi samaritány a venkovskými židy.⁹⁶ Komunita Nazarejců byla postupně většinovou církví odsouvána na okraj společenství věřících v Ježíše. Na Prvním nikájském koncilu v roce 325 a v průběhu 4. století o. l. byla nakonec odsouzena jako hereze, kvůli tomu, že se odmítla plně odloučit od židovské tradice a praktik.⁹⁷ Mesiánští Židé jako celek byli oficiálně vyloučeni z církve na Druhém nikájském koncilu v roce 787 a pokud chtěli dále pokračovat ve své víře, předpokládalo se, že se plně vzdají své židovské identity.⁹⁸

---

⁹¹ COHN-SHERBOK, D. *Messianic Judaism*, s. 1.

⁹² ŠPICLOVÁ, Zdeňka. Židokřesťanství. In: FUNDA, Otakar, A., Špiclová, Z. *Otevřené otázky bádání o raném křesťanství*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2022, s. 48–51.

⁹³ Tamtéž, s. 52.

⁹⁴ Tamtéž, s. 58.

⁹⁵ *Bible: Český ekumenický překlad*. Praha: Česká biblická společnost, 2015, s. 1253.

⁹⁶ COHN-SHERBOK, D. *Messianic Judaism*, s. 3.

⁹⁷ DALLAIRE, Hélène. Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century: Textual Evidence. In: HØYLAND, Knut, H., NIELSEN, Jakob, W. *Chosen to Follow: Jewish Believers through History and Today*. Jerusalem, Israel: Caspari Center for Biblical and Jewish Studies, 2012, s. 73–74.

⁹⁸ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 25.

O mesiánských Židech se však nezmiňují pouze křesťanské prameny, ale i židovská literatura z doby tanaitů, kteří žili mezi 2 a 5. stoletím o. l. Skupiny židokřesťanů měly podle zpráv rabínů žít v Galileji stejným způsobem jako jiní Židé, avšak s tím rozdílem, že vykonávaly praxi označovanou jako Ježíšovo léčení a svou liturgii v synagoze pozměnily po vzoru modlitby Otčenáš.⁹⁹

Z období mezi 6. a 18. stoletím o. l., kdy začalo být hnutí mesiánských Židů postupně znovu vytvářeno křesťany, nemáme o věřících v Ježíše židovského původu příliš informací. Existuje však několik pokusů dnešních izraelských mesiánských Židů, kteří se snaží prokázat, že idea Židů věřících v Ježíše byla i v průběhu této doby stále přítomná. Jedním z nich je Hélène Dallaire, která ve svém textu vysvětluje, že mesiánští Židé existovali i ve středověku, avšak jednalo se především o jednotlivce, kteří museli odolávat snahám o asimilaci ze strany církve a odmítání od židovských komunit a rodiny. Situaci přijetí židovských věřících do církve podle Dallaire navíc ještě více zproblematisovaly křížové výpravy, pogromy, násilné konverze, vyhnání Židů z jejich zemí a vybičení židovských komunit po celé Evropě.¹⁰⁰ Otázkou však zůstává, do jaké míry se skutečně jednalo o mesiánské Židy, kteří by se toužili ztotožňovat s křesťanskou i židovskou identitou současně, nebo přímo jen konvertity ke křesťanství židovského původu. Problematické je také určit, jak velký počet těchto „mesiánských Židů“ ve středověké Evropě skutečně existoval, jelikož Dallaire tyto informace v textu přímo neuvádí.

V 16. a 17. století o. l., pravděpodobně v souvislosti s křesťanskou reformací, se množství výpovědí Židů, kteří se rozhodli konvertovat ke křesťanství, začal zvyšovat. V těchto dokumentech většinou popisovali svůj židovský náboženský život a následně dramatické životní události, které je donutily přehodnotit jejich postoj k judaismu a vedly k jejich konverzi.¹⁰¹ Ani v této době však nebyli Židé církví příliš přijímáni a setkávali se s předsudky ze strany křesťanů kvůli svému židovskému původu. Nemohli proto velmi často plynule přejít z jedné komunity do druhé. Mnoho z nich se však také se získáním nové víry nechtělo zbavit svého starého způsobu života (dodržování kašrutu, halachy nebo šabatu) nebo opustit svoje rodiny, přátele a komunity.¹⁰²

První židovsko-křesťanské kongregace, jako Moravští bratři Mikuláše Ludvíka Zinzendorfa, které dovoľovaly Židům praktikovat judaismus a současně věřit v Ježíše, začaly vznikat na konci 18. století o. l. O něco později, konkrétně na počátku 19. století o. l., působily

---

⁹⁹ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 25.

¹⁰⁰ DALLAIRE, H. *Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century*, s. 73–76.

¹⁰¹ O těchto příbězích se můžeme dozvědět v knize *Divided Souls* od Elisheva Carlebacha Srov. CARLEBACH, Elisheva. *Divided Souls: Converts from Judaism in Germany, 1500–1750*. New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2001, 336 s.

¹⁰² DALLAIRE, H. *Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century*, s. 80–83.

především v Evropě a v Americe první protestantské misijní společnosti, které se snažily iniciovat vznik židovských organizací, které by rozšiřovaly povědomí o Ježíši mezi Židy.¹⁰³

Začali se proto objevovat Židé věřící v Ježíše, kteří se hlásili ke svému židovskému původu a odhodlávali se sami působit jako „mosty“ mezi Židy a křesťany nežidovského původu s cílem šířit poselství o Ježíši jako jejich společném mesiáši. Mezi tyto osoby patřilo i několik rabínů jako Leopold Cohn, Asher Levi nebo Charles Freshman. Jejich aktivní misijní působení se však opět setkalo s odporem ze strany oficiálních představitelů křesťanství i judaismu.¹⁰⁴ Cílem těchto organizací však nebylo zachovat židovský způsob života u nových věřících v Ježíše, ale naopak je konvertovat většinou k protestantským církvím s cílem asimilovat je plně do křesťanství. Někteří jedinci se však odmítli začlenit do nežidovského křesťanství a dále praktikovali judaismus.¹⁰⁵ Věřící v Ježíše židovského původu se proto záhy začali rozdělovat na dvě skupiny: hebrejské křesťany, kteří nepraktikovali judaismus, a židovské křesťany nebo mesiánské Židy, jež byli stále oddáni židovské tradici. Mezi oběma skupinami proto postupem času vznikl konflikt. Větším táborem však byli zpočátku hebrejští křesťané.¹⁰⁶

Podle odhadů Sorefa bylo během První světové války evangelizací mezi Židy ovlivněno přibližně 200 tisíc příslušníků judaismu a existovalo asi 213 organizací po celém světě, zejména v Americe a Evropě, které se zaměřovaly na židovskou evangelizaci.¹⁰⁷ Asi nejznámější z nich byla americká *Aliance hebrejských křesťanů (Hebrew Christian Alliance)* založená v roce 1915.¹⁰⁸ Po druhé světové válce se začaly komunity hebrejských křesťanů a mesiánských Židů rozrůstat a vzniklo množství nových vzdělávacích, uměleckých a misijních organizací.¹⁰⁹

V souvislosti s přílivem nových věřících se však změnil i poměr mezi oběma skupinami a stále více lidí se začalo identifikovat jako mesiánští Židé. Postupně se tak od 60. a 70. let 20. století stali mesiánští Židé, oproti hebrejským křesťanům, nejen v USA, ale také v dalších oblastech světa převažující skupinou zastupující židovské věřící v Ježíše. Tuto skutečnost dokládá i fakt, že původní *Aliance hebrejských křesťanů* se v roce 1975 pod tlakem nových členů přejmenovala na *Alianci mesiánských Židů Ameriky (Messianic Jewish Alliance of America, MJAA)*. V současné době mezi dvě nejvýznamnější organizace zastřešující více jak 200 komunit po celém světě patří *Unie kongregací mesiánských Židů (The Union of Messianic Jewish Congregations)* a *Mezinárodní aliance mesiánských kongregací a synagog (International Alliance of Messianic Congregations and Synagogues)*. Dalších více než 300 komunit po celém světě je propojeno prostřednictvím řady nezávislých organizací.¹¹⁰

¹⁰³ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 26.

¹⁰⁴ DALLAIRE, H. *Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century*, s. 85–87.

¹⁰⁵ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 27.

¹⁰⁶ DALLAIRE, H. *Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century*, s. 90–91.

¹⁰⁷ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 242.

¹⁰⁸ DALLAIRE, H. *Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century*, s. 85–87.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 90–91.

¹¹⁰ RUDOLPH, D. *Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era*, s. 30–31.

2.2. Historie mesiánského judaismu v Izraeli a jeho dnešní podoba

Historie mesiánských Židů v Izraeli se začala na počátku 18. století, kdy v anglikánské církvi vznikaly specifické teologické proudy zaměřující se na eschatologické představy o spáse lidstva skrze židovský národ. Tyto proudy, jak si v následující části rozebereme podrobněji, usilovaly o navrácení židovského národa do Izraele a jeho konverzi ke křesťanství, za čímž spatřovaly uspišení druhého příchodu Ježíše.¹¹¹ V roce 1841 byl proto z rozhodnutí Anglie a Pruska ustaven za anglikánského biskupa v Jeruzalémě, nejdůležitější protestantskou pozici v Palestině, Michael Solomon Alexander. Bývalý rabín z Norwiche a Plymouthu a nyní Žid věřící v Ježíše byl původně profesorem hebrejštiny na King's College v Londýně a jeho uvedení do úřadu bylo symbolicky vnímáno jako první krok k obnovení původního židokřesťanského jeruzalémského sboru.¹¹² O více než padesát let později v roce 1898 byla založena první organizace mesiánských Židů v zemi pod názvem *Jeruzalémská asociace hebrejských křesťanů* (*Jerusalem Hebrew Christian Association*), která měla přibližně 50 členů. Sbor byl úzce napojen na protestantskou skupinu Christ Church v Jeruzalémě, která má i dnes stejný cíl jako dříve, misijně působit mezi židovským obyvatelstvem.¹¹³

Židé věřící v Ježíše, kteří přicházeli do Palestiny v době Osmanské říše a za Britského mandátu, sami sebe označovali jako *Mesiánští Židé*, *Hebrejští křesťané* nebo *Židovští křesťané* (Hebrew Christians, Messianic Jews nebo Jewish Christians), avšak současně trvali na tom, aby nebyli chápáni jako konvertité ke křesťanství. Jejich spojení s protestantskými církvemi, především s anglikánskou církví, však i přesto bylo v této době stále velmi silné.¹¹⁴ V roce 1925 se proto mesiánští Židé Hamyn Jacobs a Moshe Immanuel Ben–Meir pokusili o založení prvního mesiánského sboru, který by byl nezávislý na křesťanských církvích, avšak tento pokus nebyl úspěšný.¹¹⁵ I přesto se oba muži nadále snažili alespoň o pořádání vlastních konferencí a publikování nezávislých textů.¹¹⁶ Cílem a snem mesiánských Židů tak bylo vymezit se vůči vlivu církví, a to jak na straně jedné postupným definováním své specifické identity, na tak i na straně druhé pokusy o obnovení původní jeruzalémské komunity, která se stala jejich významným symbolem.

V roce 1948 v souvislosti s válkou o nezávislost se misionáři anglikánské církve ze strachu o to, že mesiánští Židé budou zabiti obyvateli okolních arabských států nebo že nebudou přijati v novém židovském státě, rozhodli, že na základě operace Milost dojde

---

¹¹¹ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 120.

¹¹² SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 242.

¹¹³ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 107.

¹¹⁴ WINEAPPLE, S., KARK, R. *The History of Messianic Jews and the State of Israel*, s. 120.

¹¹⁵ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 107.

¹¹⁶ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 243.

k evakuaci mesiánských Židů do Anglie. Počty mesiánských Židů, kteří byli převezeni, se odhaduje na několik desítek až několik set jedinců. Toto gesto však bylo následně viděno izraelskou společností jako zrada, která byla navázána na události prvního a druhého století občanského letopočtu.¹¹⁷ Podle Gershona Nerela se většina těchto Židů věřících v Ježíše, kteří odešli do zahraničí, do značné míry spíše ztotožňovala s křesťanstvím. Naopak skupiny osob, které zůstaly, byly úzce spojeny se sionismem a se Státem Izrael.¹¹⁸ Podle Kjær-Hansena však není jasné, kolik mesiánských Židů zemi skutečně opustilo a jaké množství jich zůstalo.¹¹⁹ Cílem operace Milost tak pravděpodobně mělo být přesunutí Židů, kteří již konvertovali ke křesťanství, do Anglie, aby se případně předešlo jejich možné perzekuci.

Po založení Státu Izrael mesiánští Židé zintenzivnili snahu osamostatnit své sbory na úkor křesťanských misijních skupin. V roce 1957 se skupina mesiánských Židů pokusila o registraci neziskového sdružení s názvem *Izraelská mesiánská komunita – Jeruzalémské shromáždění (Israeli Messianic Community – Jerusalem Assembly)*, která by byla první plně samostatnou mesiánskou komunitou a současně by toto sdružení fungovalo jako zastřešující společenství pro další mesiánské sbory. Ve svém ustavujícím dokumentu apelovali na svobodu vyznání uvedenou v deklaraci nezávislosti Izraele a argumentovali, že jako komunita mesiánských Židů nezměnili své náboženství ani víru, jsou tedy stále Židy, ale současně věří v Ježíše jako mesiáše. Jejich žádost byla potvrzena dne 25. února 1958. Tento moment je mesiánskými Židy chápán jako první oficiální uznání existence mesiánských Židů ze strany Státu Izrael.¹²⁰ V 50. letech 20. století bylo dokonce mesiánskými Židy iniciováno i několik pokusů o vytvoření vlastních osídlení v Judské poušti, poblíž Gazy nebo v sousedství Akka. Všechny tyto pokusy však nakonec selhaly.¹²¹

Rok 1967, kdy izraelská armáda dobyla Jeruzalém, vzbudil eschatologický zájem u evangelikálů a přispěl k ještě většímu růstu mesiánských komunit v Izraeli, jelikož znamenal stěhování mesiánských Židů z diaspor do Izraele.¹²² Eschatologický důraz nezpůsobil návrat komunit zpět ke křesťanskému charakteru, ale naopak jejich větší příklon k vyznávání Ježíše židovskou cestou.¹²³ Alija¹²⁴ především z východní Evropy pomohla k osamostatnění sborů od

---

¹¹⁷ Za Bar Kochbova povstání, které probíhalo v Izraeli mezi lety 132–135 o. l. se měli mesiánští Židé odmítnout podílet na revoltě a proto měla být jejich komunita na rozdíl od povstalců ponechána Římany víceméně netknuta. Srov. SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 244.

¹¹⁸ NEREL, Gershon. *Operation Mercy on the Eve of the Establishment of the State of Israel. Mishkan: A forum on the Gospel and the Jewish People*. Pasche Institute of Jewish Studies, 2009, Issue 61, s. 30–31.

¹¹⁹ Kjær-Hansen uvádí, že v Izraeli přibližně zůstalo přibližně 20–100 mesiánských Židů. Srov. KJÆR-HANSEN, Kai. *Numbers Connected with Operation Mercy. Mishkan: A forum on the Gospel and the Jewish People*. Pasche Institute of Jewish Studies, 2009, Issue, s. 37–38.

¹²⁰ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 245.

¹²¹ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 108.

¹²² SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 246.

¹²³ COHN-SHERBOK, D. *Messianic Judaism*, s. 1.

¹²⁴ Alija označuje imigraci jednotlivce nebo skupin lidí židovského původu do Izraele. Srov. DOSICK, W., D., *Living Judaism*, s. 339.

církví a zlepšila sebeidentifikaci mesiánských Židů jako svébytné minority uvnitř Izraele.¹²⁵ Ve snaze plně se oddělit od vlivu církví bylo od počátku 70. let 20. století založeno několik komunit, které kladly zásadní důraz na dodržování halachy. Šlo o jeruzalémskou רועה ישראל (Pastýř Izraele) Josefa Shulama, אהלי רחמים (Stany milosti) z Kiryat Jam Eitana Shishkoffa a další dceřiné komunity v Haifě, Nazaretu a Akku.¹²⁶

V 80. a následně 90. letech 20. století zažily mesiánské komunity kvůli imigraci etiopských a ruských Židů zásadní nárůst počtu svých členů. Komunity tvořené mesiánskými Židy z Etiopie užívající při liturgii amharštinu dnes představují přibližně 5 % z celkového počtu komunit. Ruské sbory naopak tvoří asi jednu třetinu všech mesiánských společenství.¹²⁷

Podle odhadů výzkumníků existovalo na konci 80. let 20. století v Izraeli přibližně 30 komunit, jejichž představitelé se pravidelně scházeli. V této době také komunity začaly stále více používat hebrejštinu a vlastní hebrejské písně pro liturgii.¹²⁸ Na konci 90. let 20. století existovalo kvůli vlně emigrace v Izraeli již více jak dvojnásobek komunit než v předchozím desetiletí. Kjær-Hansen a Skjøtt ve své studii uvádějí, že v roce 1999 bylo v Izraeli přibližně 81 mesiánských kongregací s téměř 5 tisíci členy, přičemž židovského původu bylo přibližně 2,1 tisíce příslušníků.¹²⁹ Akiva Kohen se domnívá, že v roce 2013 se v Izraeli nacházelo přibližně 120 mesiánských komunit s více než deseti tisíci členy.¹³⁰ Jedná se tedy o nárůst o polovinu za téměř 15 let.

Podle výzkumu Davida Sernerera a Alexandra Goldberga z roku 2021 v Izraeli nyní existuje 280 mesiánských sborů, které zahrnují celkem 15 323 příslušníků.¹³¹ Jelikož Serner a Goldberg považují za Židy jedince, kteří splňují definice Zákona o návratu,¹³² uvádějí, že lidé židovského původu tvoří o něco více než polovinu všech mesiánských Židů v Izraeli, konkrétně 8 125 příznivců. Oproti číslům z konce devadesátých let 20. století tak narostl počet členů a komunit více než trojnásobně. Nezvýšil se však pouze počet přívrženců, ale i poměr mesiánských Židů židovského původu ve srovnání k židovské populaci Izraele. Zatímco na konci 90. let 20. století mesiánští Židé tvořili přibližně 0,1 % židovské populace, v roce 2020 se

---

¹²⁵ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 108.

¹²⁶ Tamtéž, s. 109.

¹²⁷ Tamtéž, s. 109–110.

¹²⁸ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 246.

¹²⁹ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 71.

¹³⁰ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 109.

¹³¹ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus–Believing Israelis*, s. 111.

¹³² Zákon o návratu (the Law of Return) je izraelským zákonem, který ve svém dodatku z roku 1970 umožňuje získat izraelské občanství člověku, který měl alespoň jednoho prarodiče Žida, jeho manželkou nebo manželkou je Žid nebo alespoň vnuk Žida, avšak s výjimkou osob, které změnily své náboženství. Židem je tedy v tomto smyslu člověk s alespoň jedním prarodičem z matčiny či otcovy strany, který je židovského vyznání. Srov. The Law of Return, In: *The Jewish Agency for Israel* [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://archive.jewishagency.org/first-steps/program/5131/>

jejich počet pohyboval okolo 0,36 % Židů v Izraeli.¹³³ Soref a Silver proto velikost celé komunity proto odhadují na přibližně na 30 tisíc stoupenců.¹³⁴ Toto číslo je však pravděpodobně poněkud nadsazené.

2.3. Charakteristika mesiánských Židů v Izraeli podle typologie sedmi dimenzí náboženství Niniana Smarta

Jak jsme si již představili v předcházející kapitole, Smart vidí náboženství jako soubor různých subtradic, které jsou vzájemně spojeny do jednoho systému. I přes toto množství prvků uvnitř náboženství však lze podle Smarta uvnitř náboženských systémů vyzorovat sedm dimenzí, které nám tento chaos pomáhají utřídit. Jedná se o dimenzi filosofickou, narativní, praktickou, etickou, sociální, materiální a emoční.¹³⁵ Tyto roviny však neslouží k tomu, aby bylo posuzováno, zda v případě nesplnění některých z kritérií je stále možné považovat vyznání za náboženství. Některá náboženství totiž podle Smarta mohou klást na specifické dimenze důraz větší a na jiné zase menší. Jiný náboženský systém, který je teprve ve svém počátku, zase nemusí mít všechny dimenze plně vyvinuty. Smartův model proto slouží pro charakterizaci náboženství tak, jak existují v realitě světa. Cílem jeho přístupu je proto popsat náboženství co nejvíce kompletně, aby nic z jeho znaků nebylo vynecháno.¹³⁶

2.3.1. Dimenze doktrinní a filosofická

První Smartova dimenze představuje filosofii, teologii nebo pravidla, která slouží pro ospravedlnění náboženství v reálném světě. Protože se systém dostává do kontaktu s okolím, potřebuje zdůvodnit svoji existenci. Doktrinní dimenze však také slouží představitelům náboženství k tomu, aby se mohli odvolávat na intelektuální myšlenky jako základy náboženského systému. Dokumenty vytvořené elitou nám slouží k lepšímu zkoumání toho, jaký příběh o sobě náboženství říkají a jak se prezentují.¹³⁷

Teologie mesiánských Židů v Izraeli je založena na dvou základních prvcích, tedy na víře v Ježíše jako Boha a člověka a na eschatologickém restoracionismu.¹³⁸ Oba tyto prvky podle Kjær-Hansena a Skjøtta přímo vycházejí z teologických myšlenek především evangelikálních směrů. Teologie většiny mesiánských Židů v Izraeli se tak dá podle autorů charakterizovat

---

¹³³ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 46–49.

¹³⁴ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 248–250.

¹³⁵ SMART, N. *The world's religions*, s. 13.

¹³⁶ Tamtéž, s. 21–22.

¹³⁷ Tamtéž, s. 21–22.

¹³⁸ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 47.

přímo jako evangelikální.¹³⁹ K tomuto názoru se přidávají i autoři studie z roku 2021, David Serner a Alexandra Goldberg. Komunity se ve své teologii od konce 90. let 20. století příliš nezměnily, avšak několik z nich se podle zjištění průzkumu více přiklonilo k praxi a myšlenkám rabínského judaismu.¹⁴⁰

Evangelikálními církvemi jsou v tomto smyslu myšleny takové konzervativní protestantské skupiny, které ve svém učení kladou důraz na Písmo, tedy Starý a Nový zákon, jako na hlavní autoritu určující jednání člověka a aktivní misijní činnost zaměřující se na zdůraznění osobní zkušenosti s konverzí. Mezi první ideové otce by mohl patřit Martin Luther a jeho stoupenci ze 16. století, avšak hnutí se začalo formovat až v souvislosti s pietismem, metodismem a americkým velkým probuzením v 18. a 19. století.¹⁴¹ Misijní činnost evangelikálů se však nevztahuje pouze na křesťany, ale také Židy. A právě zde je možné nalézt ideové a organizační ovlivnění mesiánského judaismu křesťanstvím. Jednou z evangelikálních organizací, která se právě snaží o evangelizaci namířenou směrem k Židům, je americká skupina *Židé pro Ježíše (Jews for Jesus)*.¹⁴² Hlavním cílem této instituce je pomáhat zakládat nové mesiánské židovské komunity a především ukazovat Židům, jak mohou skrze víru v Ježíše jako mesiáše, který byl předpovězený ve Starém zákoně, dojít spasení.¹⁴³

Pastor Jerusalem Assembly, Meno Kalisher, ve své knize *Ježíš v Hebrejském písmu (Jesus in the Hebrew Scripture)*¹⁴⁴ vysvětluje, jak mesiánští Židé v Izraeli chápou osobu Ježíše. Ježíš je pro ně mesiášem, který svou smrtí a zmrtvýchvstáním naplnil proroctví Starého zákona.¹⁴⁵ Zde proto můžeme vidět, jak Kalisherovy myšlenky odrážejí hlavní cíle evangelikální organizace Židé pro Ježíše. Kalisher se dále vymezuje proti vnímání mesiáše z pohledu judaismu, tedy jako mesiáše Ben Josefa, který bude trpět podobně jako Josef, a Ben Davida, jenž sjednotí židovský národ politicky. Zatímco pro rabíny je mesiáš pouze člověkem, který je spravedlivý a může se objevit v jakékoli generaci židovského národa, podle Kalishera je naopak Ježíš jako mesiáš sám Bůh, jenž již přišel v podobě Ježíše a přijde i podruhé, aby nastolil Boží království.¹⁴⁶

Na tomto místě je třeba vysvětlit, že i v rabínském judaismu se vyskytuje osoba mesiáše, skrze kterého přijde vykopení, avšak historik Gershom Scholem vysvětluje, že na

---

¹³⁹ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 27.

¹⁴⁰ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 51.

¹⁴¹ MELTON, Gordon, J. Evangelical Church, In: *Britannica* [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Evangelical-church-Protestantism>

¹⁴² PERSIN, Stephanie. Christian-Jewish Relations: Jews for Jesus. In: *Jewish virtual library* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jews-for-jesus>

¹⁴³ Mission and Values. In: *Jews for Jesus* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jewsforjesus.org/about/core-values>

¹⁴⁴ KALISHER, Meno. *Jesus in the Hebrew Scriptures: The Identity of the Messiah*. Jerusalem: Jerusalem Assembly, 2010.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 159.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 91–92.

rozdíl od křesťanství nebo šíitského islámu¹⁴⁷ je jeho charakteristika záměrně vágní. Scholem totiž vysvětluje, že mesiáš nemá připomínat žádnou osobu, která již žila, a množství psychologických a historických charakteristik popsanych v Tanachu má úmyslně působit nejasně. I samotné vnímání mesiáše Ben Josefa a Ben Davida je podle Scholema poněkud jiné. Historik vysvětluje, že Ben Josef sice bojuje a zahyne při katastrofě, avšak již netrpí.¹⁴⁸ Vnímání Ježíše jako mesiáše v takové podobě, jakou prezentují mesiánští Židé proto znamená dvě skutečnosti: jejich hermeneutický příklon ke křesťanství a úpravu myšlenek vycházejících judaismu pro vysvětlení vlastního narativu.

Většina mesiánských Židů v Izraeli proto stejně jako křesťané věří v jedinstvo Boha, který má tři podoby, Otce, Syna a Ducha svatého, které jsou všechny plně Bohem a Syn současně plně člověkem.¹⁴⁹ Pro mesiánské Židy nebyl Ježíš od Boha lidem poslán, aby zničil židovskou identitu, ale naopak se jednalo o potvrzení příslibů, které již praotcové od Boha získali v minulosti.¹⁵⁰ Malé množství komunit se však vyhýbá označování Ježíše za Boha nebo používání označení „trojjedinstvo Boha“. Především se jedná o židovské komunity tíhnoucí více k judaismu.¹⁵¹

Druhý prvek, eschatologický restoracionismus, je křesťanským proudem myšlení, který lze charakterizovat jako přesvědčení, že Bůh obnoví židovský národ, jenž se navrátí do eschatologického Izraele a následně bude mít svoji specifickou roli v druhém příchodu Ježíše a jeho pozemském království. Podle těchto myšlenek pasáž Deuteronomia 30:05¹⁵² hovořící o navrácení židovského národa do Izraele propojována s některými pasážemi Nového zákona,¹⁵³ kde je za činitele této obnovy a krále židovského národa označen Ježíš. Mezi první osoby, které měly údajně prosazovat myšlenky restoracionismu měl být právě Pavel z Tursu.¹⁵⁴

---

¹⁴⁷ Šíitský islám očekává příchod skrytého dvanáctého imáma Muhammada al-Mahdiho na konci věků, který vytvoří mír, učiní pořádek a vykoupí muslimy. Srov. KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 180.

¹⁴⁸ SCHOLEM, Gershom. *The messianic idea in Judaism and other essays on Jewish spirituality*. New York: Schocken Books, 1995, s. 17–18.

¹⁴⁹ Statement of Faith, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

¹⁵⁰ BAR, Eitan, POSTELL, Seth, SOREF, Erez. *Reading Moses, Seeing Jesus: How the Torah Fulfills Its Goal in Yeshua*. Wooster: Weaver Book Company, 2018, s. 119.

¹⁵¹ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 47.

¹⁵² Deuteronomium 30:5: Hospodin, tvůj Bůh, tě uvede do země, kterou obsadili tvoji otcové, a ty ji znovu obsadíš a on ti bude prokazovat dobrodiní a rozmnoží tě víc než tvé otce. Srov. *Bible*, s. 207.

¹⁵³ Teolog Michael Vlach mezi tyto pasáže řadí např. např.: Lukáše 1:32–33: Ten (Ježíš) bude veliký a bude nazván synem Nejvyššího a Pán Bůh mu dá trůn jeho otce Davida. Na věky bude kralovat nad rodem Jákobovým a jeho království nebude konce. Srov. *Bible*, s. 1170; nebo Matouše 19:28: Ježíš jim řekl: Amen pravím vám, až se Syn člověka při obnovení všeho posadí na trůn své slávy, tehdy i vy, kteří jste mě následovali, usednete na dvanáct trůnů a budete soudit dvanáct pokolení Izraele. Srov. *Bible*, s. 1137.

¹⁵⁴ Izaiáš 59:20–21: Vykupitel přijde k Siónu, k těm, kdo se v Jákobovi odvrátili od nevěrnosti, je výrok Hospodinův. „Já pak s nimi uzavřu tuto smlouvu, praví Hospodin: můj duch, který na tobě spočívá, a má slova, která jsem ti vložil do úst, nevzdálí se z úst tvých ani z úst tvého potomstva tvého potomstva od nynějška až na věky,“ praví Hospodin. Srov. *Bible*, s. 742.

Ten vysvětloval, že spása Izraele, již předpověděl prorok Izaiáš,¹⁵⁵ přijde s druhým návratem Ježíše.¹⁵⁶ Jak je proto patrné z knihy Kalishera, i v tomto naplnění Starého zákona v osobě Ježíše, které je potvrzené v Novém zákoně, mesiánští Židé téměř jistě vycházejí z určitých specifických křesťanských myšlenek restoracionismu.

Tyto koncepty spásy Izraelského národa byly podle teologa Michaela Vlacha v době vzniku církve spíše menšinové. Ve starověku a středověku byly upozaděny, avšak se opět navrátily v průběhu reformace v 16. a 17. století, a to především u anglických puritánů a nizozemských teologů jako Wilhelma à Brakela nebo Petrusa Serrariuse. V 18. a 19. století se již u některých teologů, z nichž můžeme jmenovat například Jonathana Edwardse, Samuela Colleta nebo J. C. Ryleho, začaly objevovat myšlenky s více eschatologickou podobou, kdy teologové po navrácení Židů do Izraele předpokládali u židovského národa turbulentní dobu, která je donutí odhodit jejich závoj slepoty a z jejich soužení je nakonec dostane pouze konverze k Ježíši. Po šoa a založení Státu Izrael v roce 1948 se podle Vlacha restoracionismus ještě více zintenzivnil, zaktualizoval a dostal podobu křesťanského sionismu, který aktivně podporuje nejen návrat Židů, ale také izraelský stát kvůli jeho teologickému významu pro křesťanství.¹⁵⁷

Podobně jako křesťané i mesiánští Židé vidí návrat Židů do Izraele jako naplnění biblického proroctví a jako část Božího plánu se všemi národy.¹⁵⁸ Podoby konce světa se však u různých sborů liší. Podle Meno Kalishera¹⁵⁹ v Izraeli dojde v blízké době k vytržení následovanému turbulentní dobou, při které se dostane za pomoci d'ábla k vedení v zemi antikrist. Tato osoba úspěšně realizuje falešný mír na Blízkém východě a postaví chrám. Antikrist však nebude pomáhat Izraeli, ale po stejnou dobu jej bude i perzekuovat. Po tomto období trvajícím sedm let však podle Kalishera přijde Ježíš, který ustanoví království na zemi na dalších 1000 let. Až však tento čas skončí přijde Bůh, který konečně odstraní všechny své nepřátele, nastolí nové nebe i zemi a založí nikdy nekončící království.¹⁶⁰ Podle jiných představ

---

¹⁵⁵List Římanům 11:26–27 – Pak bude spasen všechen Izrael, jak je psáno: „Přijde ze Siónu vysvoboditel, odvrátí od Jákoba bezbožnost; to bude moje smlouva s nimi, až sejmu jejich hříchy.“ Srov. *Bible*, s. 1269.

¹⁵⁶ VLACH, Michael, J. Israel and the land in the writings of the Church. In: BOCK, Darrell, GLASER, Mitch. *Israel, the Church, and the Middle East: a Biblical Response to the Current Conflict*. [Scribd ebook] Michigan, Kregel Publications, 2018, s. 212–218. Dostupné z: <https://www.scribd.com/read/378441757/Israel-the-Church-and-the-Middle-East-A-Biblical-Response-to-the-Current-Conflict> [cit. 2022-12-21].

¹⁵⁷ VLACH, Michael, J. Israel and the land in the writings of the Church, s. 219–233.

¹⁵⁸ SOREF, E. The Messianic Jewish movement in modern Israel, s. 252–253.

¹⁵⁹ Kalisher vychází ze specifické křesťanské interpretace knihy Daniela 2:7, Matouše 24:15–44; Druhého listu Tesalonickým 2:1–12 a Zjevení Janova 6:20. Srov. KALISHER, M., *Jesus in the Hebrew Scriptures*, s. 122.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 121–122.

mesiánských Židů, kupříkladu iniciativy One For Israel, se Ježíš jako mesiáš navrátí na zem, vzkřísí mrtvé a bude následně rozhodovat o konečném osudu každého jedince.¹⁶¹

Existují však také více židovské mesiánské komunity, které nekladou tak zásadní důraz na eschatologický moment konce světa a Ježíšův druhý příchod. V Jeruzalémské komunitě Pastýř Izraele Ježíše vnímají jako mesiáše slíbeného Bohem, který zachránil lid od hříchu. Jejich hlavní náplní tak není misijně působit na ostatní Židy nebo je přesvědčovat o blížícím se konci světa, avšak spíše poukazovat na souvislost mezi starozákonními proroctvími mesiáše a zprávou o Ježíši v Novém zákoně.¹⁶²

Jak je tedy patrné, neexistuje jednotná teologická ani eschatologická koncepce spojená s příchodem Ježíše. Na čem se však sbory shodují je představa Státu Izraele jako naplnění biblických předpovědí o fyzickém a spirituálním obnovení lidstva na konci věků.¹⁶³

2.3.2. Dimenze narativní

Dimenze narativní představuje příběh, který je na pozadí náboženského systému. Tato vyprávění mohou mít různou povahu od vyprávění o hrdinech minulosti po předpovědi toho, co se stane na konci věků. U těchto mýtů, legend a dalších historických dokumentů nezkoumáme jejich dějinnou fakticitu, ale důsledky, které mají pro věřící. Tyto příběhy totiž hrají zásadní konstruktivní roli pro náboženství a mají jasnou autoritu, která je většinou dána jejich božským původem. Uvedená autorita je typicky úzce spojena s rituálem.¹⁶⁴

Rovina narativní týkající se mýtu o konci světa, která má u mesiánských Židů podobu druhého příchodu Ježíše, již byla vysvětlena u předchozí dimenze filosofické. Mesiánské skupiny v Izraeli však mají kromě tohoto druhu příběhů i mýty vázající se ke vzniku jejich komunity. Jak již bylo uvedeno výše, mesiánští Židé se svým odkazem přímo hlásí ke komunitě prvních Židů následujících Ježíše, která za jeho doby a poté i po jeho smrti existovala v Jeruzalémě.¹⁶⁵

Mesiánští Židé v Izraeli se však pouze neodvolávají na komunitu s cílem přihlásit se k jejímu kulturnímu odkazu, ale toto společenství má pro ně i další dva symbolické významy. Tím prvním je eschatologický motiv. Jak jsme si ukázali u dimenze filosofické, mesiánští Židé věří v druhý návrat Ježíše–mesiáše, který nastolí svoje království. Aby však bylo toto proroctví naplněno, musí být v Izraeli znovu oživena komunita prvních židokřesťanů z doby antiky.

---

¹⁶¹ Statement of Faith, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

¹⁶² Netivyah Bible Instruction Ministry, In: *Netivyah* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://netivyah.org/about/about-netivyah/>

¹⁶³ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 47.

¹⁶⁴ SMART, N. *The world's religions*, s. 15–17.

¹⁶⁵ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 245.

Vytvoření mesiánské komunity je proto samotnými mesiánskými komunitami vnímáno jako součást Božího plánu.¹⁶⁶ V první jeruzalémské komunitě se tedy symbolicky spojuje začátek i konec, první i druhý příchod Ježíše. Druhým symbolickým motivem je konečné smíření. Podle některých mesiánských Židů by totiž znovuoobnovení komunity umožnilo překlenout hranici mezi židovským a křesťanským světem.¹⁶⁷

Odkaz na první mesiánskou komunitu v Jeruzalémě se však odráží i v liturgii mesiánských Židů. Komunity mesiánských Židů používají ve svých bohoslužbách prvky liturgie křesťanů, které odkazují na židokřesťany. Průběh bohoslužby v mesiánských sborech je také většinou volnější, spontánnější a odráží synagogální praxi, která byla přítomná v rané církvi.¹⁶⁸

2.3.3. Dimenze praktická a rituální

Třetí rovinu podle Smarta představuje soubor praktik a rituálů, které jsou v daném náboženském systému dodržovány. Může se však také jednat o vzorce chování podporující náboženské povědomí nebo etickou rovinu náboženského systému.¹⁶⁹

Téměř všechny mesiánské komunity slaví židovské svátky. Podle průzkumu Sorefa nejvíce komunit, přibližně 90 % z nich, slaví Pesach, a více jak 80 % poté svátky Roš ha-šana, Sukot, Jom kipur, Purim nebo Chanuku. Komunity sice všechny tyto svátky slaví, ale jako jejich ústřední bod a naplnění vnímají postavu Ježíše.¹⁷⁰ Vkládají proto jeho osobu jak do tradiční liturgie, tak i do samotného významu, který pro ně svátky představují. Kupříkladu iniciativa One for Israel vnímá jako naplnění židovského svátku Šavuot spojení mezi Židy a lidmi nežidovského původu v osobě Ježíše.¹⁷¹

Naopak křesťanské svátky neslaví téměř žádné mesiánské komunity, a to s výjimkou některých rusky mluvících komunit či těch, které se přímo označují za mesiánské, ale současně i za plně křesťanské.¹⁷² Podle průzkumu Sernera a Goldberga jen velmi málo komunit slaví Vánoce a pouhé dvě komunity mají kromě Pesachu i Velikonoce.¹⁷³

---

¹⁶⁶ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 252–253.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 262.

¹⁶⁸ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 33.

¹⁶⁹ SMART, N. *The world's religions*, s. 13–14.

¹⁷⁰ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 251–252.

¹⁷¹ Ve spojení mezi Židem Boazem a moábskou ženou Rút spatřují symbolické spojení mezi lidmi židovského a nežidovského původu, kteří věří v osobu Ježíše jako mesiáše. Srov. Shavuot: the feast of weeks. In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/holidays/the-feast-of-shavuot/>

¹⁷² Jako například luteránské mesiánské sbory v Izraeli, mezi které patří Immanuel Lutheran Church v Tel Avivu a několik dalších, Srov. KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 28.

¹⁷³ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 52.

Co se však týká křesťanských iniciačních rituálů, téměř všechny komunity uvádějí, že praktikují křest, ať už v řece Jordánu, Galilejském jezeru nebo ve Středozemním moři. Křtěny však nejsou děti, ale až lidé starší 18 let, kteří si již vytvořili vztah k dané mesiánské komunitě.¹⁷⁴

Podobně jako křest praktikovala většina mesiánských komunit podle zjištění Kjær-Hansena a Skjøtta z konce 90. let 20. století i určitou podobu eucharistie ve svém společenství. Autoři však současně konstatovali, že mesiánské sbory neměly společnou definici toho, co je přijímání, co by pro ně mělo teologicky znamenat nebo kdo by se jej měl zúčastnit.¹⁷⁵ Tato zjištění potvrzuje i výzkum Sernera a Goldberga z roku 2021. Přibližně 70 % z 213 mesiánských sborů, které na tuto otázku v dotazníku odpověděly, se alespoň jednou za měsíc zúčastní obřadu přijímání. Ve většině případů je přijímání pro komunity symbolem, který slouží pro připomenutí Ježíšovy památky. Pouze 5 % z komunit, které slaví přijímání, věří, že tělo a krev Ježíše jsou v chlebu a víně přítomné.¹⁷⁶ Jelikož však na otázku týkající se přijímání neposkytlo odpověď 85 komunit a, jak uvidíme v následující části, většina společenství nemá oficiální vyznání víry, je poněkud problematické určit, jakou hodnotu má přijímání pro mesiánské sbory v Izraeli. Není proto jasné, zda jej stejně jako křesťané považují za svátost.

Existují však i komunity, které mají obě křesťanské svátosti, tedy křest a přijímání, zakotveny jako hlavní zásady svého společenství. Jednou z nich je již zmíněné *Jeruzalémské shromáždění (Jerusalem Assembly)*, které se odkazuje na baptistickou tradici. Tato komunita věří, že křest je potřebný pro náležitou identifikaci s Ježíšem jakožto spasitelem. Svátost přijímání je pro ně stejně jako v křesťanství připomínkou smrti Ježíše, předchází mu sebezpytování a praxe musí být prováděna podle pravidel společenství.¹⁷⁷

Co se týká liturgie mesiánských židů obecně, Kjær-Hansen a Skjøtt ve své studii uvádějí, že 90 % komunit nemělo v 90. letech pevně stanovený průběh obřadů. Přibližně 15 % mesiánských Židů ve svých komunitách při bohoslužbách recitovalo Šma nebo četlo z Tóry,¹⁷⁸ avšak Otčenáš nebo čtení z Nového zákona nepraktikovaly téměř žádné skupiny, pouze ty, které se identifikovaly jako křesťanské. Autoři vysvětlují, že je tomu tak pravděpodobně z důvodu, že kromě bohoslužeb se většina komunit setkávala ještě v průběhu týdne nad čtením z Písma, kde se probíral jak Starý, tak i Nový zákon. Výňatky z Nového zákona byly navíc při

---

¹⁷⁴ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 33.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 41–42.

¹⁷⁶ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 58–59.

¹⁷⁷ Who Are We? In: *Jerusalem Assembly* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jerusalemassembly.com/who-are-we/>

¹⁷⁸ Čtení paraši nebo sidry, tedy specifického oddílu Tóry na týden, je v judaismu bráno za centrální součást liturgie v synagoze. Srov. DOSICK, Wayne, D. *Living Judaism*, s. 208.

bohoslužbách používány ještě pro podložení myšlenek v kázání. Kjær-Hansen a Skjøtt se proto domnívají, že obě části Bible byly v liturgii zastoupeny přibližně stejnou měrou.¹⁷⁹

Situace se příliš nezměnila ani po 20 letech od provedení prvního výzkumu. Jde-li o četbu z paraši z Tóry, přibližně stejné množství komunit jako na konci 90. let uvedlo i v průzkumu z roku 2021, že ji praktikuje. Liturgie však ve většině komunit není na čtení z Tóry příliš zaměřená, jelikož má podle Sernera a Goldberga stále znatelný křesťanský charakter. Čtení v mesiánském sboru tak spíše odráží vztah mesiánských Židů k judaismu.¹⁸⁰ Existuje však i několik komunit, které omezují křesťanské praktiky a inklinují v tomto směru spíše k judaismu. Již několikrát zmíněné společenství Pastýř Izraele užívá liturgii připomínající bohoslužbu v synagoze.¹⁸¹

Co se týká samotné četnosti scházení, Kjær-Hansen a Skjøtt uvádějí, že nově založené komunity se obvykle scházejí častěji než ty, které vznikly před koncem 20. století. Tyto nové komunity mají také dle jejich názoru větší tendenci se kromě pravidelných bohoslužeb setkávat při výše zmíněných čteních z Písma.¹⁸²

2.3.4. Etická a právní dimenze

Čtvrtá dimenze etická a právní představuje hlavní hodnoty systému, které vytvářejí specifický náhled na svět a odpovídají na otázky týkající se chování jednotlivců nebo spásy. Příkladem této roviny je v judaismu systém micvot, který dává věřícím rámec toho, jak se mají v životě chovat, ale také jakým způsobem mají vykonávat rituální praxi. Smart však současně vysvětluje, že míra svázání etiky s konkrétní praxí se může v každém náboženském systému lišit.¹⁸³

Jelikož jsou mesiánští Židé jako hnutí vnitřně velmi diverzifikovaní, je poněkud komplikované definovat pravidla, která by si komunity stanovily jako závazná a společná pro všechny. V roce 1990 se organizace sdružující mesiánské Židy, která se označuje jako Národní konference, a jež bude popsána blíže v další části textu, pokusila o sestavení jednotného vyznání víry,¹⁸⁴ kterým by se skupiny společně identifikovaly. Tento pokus nakonec skončil neúspěchem.

---

¹⁷⁹ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 40–41.

¹⁸⁰ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 52.

¹⁸¹ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 109–112.

¹⁸² KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 47.

¹⁸³ SMART, N. *The world's religions*, s. 18-19.

¹⁸⁴ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 74.

Některé mesiánské komunity tak mají pouze své vlastní vyznání. Podle výzkumu Kjær-Hansena a Skjøtta však pouze 20 z 69 mesiánských komunit, jež odpověděly na dotazník, mělo vyznání víry, které by charakterizovalo povahu komunity nebo její případná pravidla. Pouze 13 z těchto 20 komunit bylo volně k dispozici, přičemž všechny tyto zkoumané komunity vykazovaly podle autorů jasné znaky evangelikálního pohledu na Bibli, Tanach nebo na Nový zákon. Dle těchto vyznání víry spása pro mesiánské Židy, shodně jako i pro křesťany, přichází skrze víru ve smrt a vzkříšení Ježíše, který se obětoval za hříchy. Všichni lidé, tedy jak židovského tak i nežidovského původu, zhřešili a potřebují spásu. Oproti křesťanským vyznáním se však vyznání mesiánských Židů v Izraeli lišila vynecháváním pojmů jako „trojedinost“ a spíše se zaměřovala na podtržení jednoty Boha.¹⁸⁵ Výzkum Sernerera a Goldberga potvrdil zjištění Kjær-Hansena a Skjøtta. V roce 2021 pouze 28, tedy 10 % všech komunit sdělilo, že má vyznání víry. Pouze část ze společenství však vyznání používá jako závazný dokument.¹⁸⁶

Ty mesiánské komunity, které jsou silně ovlivněny evangelikálním křesťanstvím nebo se přímo ke křesťanství hlásí, stanovují jako svou hlavní autoritu, stejně jako evangelikálové, Písmo svaté, tedy Starý a Nový zákon. Kupříkladu baptismem ovlivněné Jeruzalémské shromáždění přímo zdůrazňuje Bibli jako zásadní text určující chování a víru člověka.¹⁸⁷ Například organizace *Jednota pro Izrael (One for Israel)*¹⁸⁸ jde dále a přímo odmítá autoritu Talmudu, jakožto dokumentu, který by vznikl na základě vůle Boha. Jednota tak považuje praxi a učení Ježíše za novou smlouvu, která zpřítomňuje a očišťuje tu starou. Znamená to tedy, že neuznávají příkazy týkající se rituální praxe a micvot. Požadují proto, aby byla pravidla a tradice Starého zákona, kterou chtějí jako Židé stále dodržovat, poměřována s aktualizací Ježíše v Novém zákoně. Důvodem jejich přihlášení se k naplňování židovských tradic tak je jejich vlastní potřeba být blíž ostatním Židům, kteří v Ježíše ještě neuvěřili.¹⁸⁹ Podle jejich vyznání víry je proto stejně jako u evangelikálů hlavní autoritou pro víru a praxi Starý a Nový zákon.¹⁹⁰

Svou povahou více židovské komunity však považují za zásadní pro mesiánské Židy stále dodržovat židovskou tradici a halachu, avšak pouze ty předpisy, které nejsou v přímé

---

¹⁸⁵ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 30-31.

¹⁸⁶ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 62.

¹⁸⁷ Who Are We? In: *Jerusalem Assembly* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jerusalemassembly.com/who-are-we/>

¹⁸⁸ Jednota pro Izrael byla založena v roce 1990 původně jako kolej pro studium Bible, avšak dnes se jedná o misijní organizaci připravující budoucí pastory pro mesiánské komunity, konající humanitární činnost a snažící se o evangelizaci izraelské společnosti. Srov. About, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

¹⁸⁹ BAR, E., POSTELL, S., SOREF, E. *Reading Moses, Seeing Jesus*, s. 122-123.

¹⁹⁰ Statement of Faith, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

kontradikci s Písmem. Komunita Pastýř Izraele také nepovažuje žádná z křesťanských kréd za zásadní pro svou komunitu¹⁹¹ a naopak zdůrazňuje důležitost Tóry a židovské tradice pro život mesiánských Židů.¹⁹²

2.3.5. Sociální a institucionální dimenze

Ninian Smart vysvětluje, že každé náboženství je tvořeno společenstvím, které je ve většině případů určitým způsobem formálně organizované. Struktura náboženství však může mít odlišné podoby od nepřiliš organizovaných institucí až po jasně definovanou hierarchii. Proto, abychom byli schopni porozumět tomu, jak náboženství vypadá, musíme pochopit, jak funguje nejen ve společnosti, ale i mezi lidmi uvnitř daného náboženského systému. Dimenze institucionální se však nezaměřuje pouze na strukturu náboženství, ale také na povahu příslušníků a náboženských vedoucích, způsob jejich umístování do funkcí, jejich pozici v hierarchii nebo na to, do jaké míry je jejich činnost pro společenství určující.¹⁹³

Komunity mesiánských Židů v Izraeli nemají hierarchii a jsou vůči sobě nezávislé. Od roku 1981 se představitelé mesiánských společenství pravidelně setkávají¹⁹⁴ při shromážděních označovaných jako *Národní konference* (הכנס הלאומי, *National Conference*), které se konají přibližně dvakrát za rok. Účelem těchto setkání je řešení problémů mesiánské komunity v Izraeli, vzájemné seznamování se a posilování vztahů uvnitř společenství. Konference tak není řídicím orgánem mesiánských Židů, ale spíše prostředím pro setkávání a vytváření jednoty mezi komunitami.¹⁹⁵

Představitelé komunit mají mezi sebou systém živé komunikační sítě označované jako *Sít' vedení mesiánských kongregací* (*Messianic Congregation Leadership Network, MCLN*), která rozšiřuje informace a umožňuje vnitřní diskuzi mezi společenstvími.¹⁹⁶ Mezi další významné organizace patří *Sezení u Ježíšových nohou* (*Sitting at Yeshua's Feet*), pořádající dvakrát ročně společné modlitby komunit, a *Aliance mesiánských Židů Izraele* (*Messianic Jewish Alliance of Israel*), která kromě pořádání konference a zprostředkovávání MCLN finančně pomáhá příslušníkům mesiánských komunit a organizuje kulturní akce jako koncerty apod.¹⁹⁷

Většina mesiánských komunit je řízena jedním člověkem, ale v některých z nich se ve vedení objevuje i více osob.¹⁹⁸ Soustředění moci v rukou jednoho člověka však není dáno

---

¹⁹¹ Netivyah Bible Instruction Ministry, In: *Netivyah* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://netivyah.org/about/about-netivyah/>

¹⁹² Tamtéž, [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://netivyah.org/about/about-netivyah/>

¹⁹³ SMART, N. *The world's religions*, s. 19–21.

¹⁹⁴ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 111.

¹⁹⁵ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 74.

¹⁹⁶ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 111.

¹⁹⁷ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 75.

¹⁹⁸ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 24.

vzájemným soupeřením, ale naopak nedostatkem jedinců, kteří by byli dostatečně vzdělaní pro výkon řídicí funkce.¹⁹⁹ Podle výzkumu Kjær-Hansena a Skjøtta neměla většina vedoucích komunit na konci 90. let dostatečné teologické vzdělání a učila se postupně v rámci své praxe. Jen velmi málo z nich studovalo teologii nebo Bibli.²⁰⁰ Situace se mírně zlepšila a v současnosti má přibližně 30 % pastorů alespoň biblickou školu nebo vyšší teologické vzdělání.²⁰¹

V komunitách pravděpodobně nefungují podrobná pravidla, jak vybírat nové zástupce společenství. Kandidát je většinou navržen dosavadním vedením a následně je uznán či zamítnut samotnou komunitou. Většina kongregací, přibližně dvě třetiny z nich, nepovoluje ženám být pastory nebo vedoucími společenství.²⁰² Situace se dosud příliš nezměnila, jelikož ženy se mohou stát pastory pouze v méně než 10 % těchto komunit. Oproti tomu mohou ženy učit přibližně ve dvou třetinách mesiánských společenství.

Co se týká vlivu ostatních organizací na mesiánské komunity, podle průzkumu Sorefa uvedlo 17,5 % dotázaných, že jejich komunita je silně závislá na finanční nebo ideové podpoře zvenčí.²⁰³ Podle informací Sernerera a Goldberga přibližně 20 % všech pastorů v mesiánských sborech je dosazováno nebo se zodpovídá jiné autoritě než své vlastní komunitě.²⁰⁴ Podrobnější informace o organizacích zodpovědných za vybírání kandidátů na pozici představených komunity však průzkum Sernerera a Goldberga neuvádí.

Závislost mesiánských Židů na misiích, financích a jiných prostředcích od křesťanských církví je tak diskutabilní. Podle závěrů Kjær-Hansena a Skjøtta je pouze velmi malé množství komunit přímo vedeno křesťanskými misiiemi ze zahraničí nebo se tyto skupiny přímo podílely na zakládání nových mesiánských komunit v Izraeli. Stejně tak z průzkumu vyplývá, že za původce výše zmíněných vnitřních problémů v komunitách podle mesiánských Židů nemohou křesťanské misie, ale naopak mesiánská společenství samotná, která se nemohou dohodnout na společných zásadách, myšlenkách nebo postupu do budoucna.²⁰⁵

Na druhou stranu samotný vznik mesiánských komunit je podle Kjær-Hansena a Skjøtta iniciován ve většině případů nikoli z popudu zahraniční organizace nebo misie, ale kvůli potřebě existence sdružení ve specifickém místě, jazykovým důvodům nebo neshodám, které vedly k oddělení skupiny věřících a vytvoření nové komunity.²⁰⁶ Kvůli vnitřním sporům je tak podle autorů vznik určité „národní izraelské církve“, která by vzájemně sjednocovala mesiánské kongregace, spíše nepravděpodobný. Postupné zakládání nových komunit totiž

---

¹⁹⁹ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 72.

²⁰⁰ KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 24.

²⁰¹ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 64.

²⁰² KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 34–35.

²⁰³ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 251.

²⁰⁴ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 66.

²⁰⁵ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 47.

²⁰⁶ Tamtéž, s. 24.

hnutí spíše více diverzifikuje. Za rozdělení tak podle autorů nemohl vliv původních misionářů, kteří pomáhali sbory zakládat, ale spíše příliv nových věřících z východní Evropy, kteří se zatím příliš neorientovali v životě v zemi ani v jazyce.²⁰⁷ Mezi další důvody může patřit i rostoucí polarizace mezi křesťanskými a naopak rabínskými představiteli komunit.²⁰⁸

Co se týká běžných příslušníků komunit, jejich příslušnost ve velké většině není podmíněna křtem nebo souhlasem s vyznáním víry dané komunity. Je přijímán obecný předpoklad, že tyto záležitosti jsou věcí vztahu člověka s Bohem, a tedy soukromou záležitostí každého věřícího. Podobně také skutečný židovský původ příslušníků skupin nehraje pro téměř žádnou z komunit významnou roli. Pokud tento rozdíl některá sdružení zohledňují, rozdíl mezi Židy a lidmi nežidovského původu je většinou pouze v tom, zda se mohou podílet na rozhodování uvnitř komunity.²⁰⁹ Ani formální členství není v mesiánských komunitách příliš běžnou záležitostí a pouze menšina jej má.²¹⁰

2.3.6. Materiální dimenze

Sociální a institucionální dimenze se odráží do roviny materiální, kterou představují stavby, umění, předměty nebo výtvořky stoupců náboženství. Materiální vyjádření je velmi často pro věřící důležité z hlediska jejich vztahu k božství a jeho transcendenci. Nejedná se však pouze o předměty, ale i místa, především v přírodě, která mají posvátný význam.²¹¹

Podle průzkumu Sorefa se k náboženským symbolům vyjadřovalo pouze 60 % dotázaných, přičemž 70 % z nich uvedlo, že mají ve svém společenství menoru, 46 % zmínilo svitek tóry a 39 % hejkal (schránu na Tóru).²¹² Podle informací Kjær-Hansena a Skjøtta však v 90. letech 20. století vlastnily svitek Tóry pouze dvě komunity. Stejně tak šofar, Davidova hvězda nebo menora se vyskytovaly pouze v některých komunitách.²¹³ Je tedy jasně patrné, že co se týká židovských symbolů uvnitř sborů, došlo v posledních letech k jejich razantnímu nárůstu. Serner a Goldberg však vysvětlují, že vlastnictví svitku Tóry komunitou nutně neznámá, že je skupina více přikloněná k židovské tradici. Ve většině případů se tak podle autorů mesiánské sbory snaží spíše více se kulturně přizpůsobit izraelskému charakteru.²¹⁴

Co se však týká křesťanských symbolů, Kjær-Hansen a Skjøtt uvádějí, že se předměty jako kříže apod. ve sborech nevyskytovaly a nebyly tak používány jako symboly mesiánského

²⁰⁷ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 13.

²⁰⁸ COHEN, A. *Messianic Jews in the Land of Israel*, s. 111.

²⁰⁹ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 37.

²¹⁰ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 66.

²¹¹ SMART, N. *The world's religions*, s. 21.

²¹² SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 254–255.

²¹³ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 13.

²¹⁴ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 52.

judaismu. Autoři se domnívají, že odmítnutí použití kříže je pravděpodobně důsledkem negativního historického vztahu mezi křesťanstvím a Židy a způsobu, jakým byl kříž v minulosti křesťany používán v souvislosti s nucenými konverzemi.²¹⁵

Dle Sorefa však velké množství mesiánských Židů uvedlo v komentářích k průzkumu, že ve svých sborech k dekoraci nebo liturgii záměrně nepoužívají náboženské symboly žádného z monoteismů. Tato skutečnost může podle Sorefa poukazovat na jedinečnost mesiánské komunity v Izraeli jako specifické náboženské skupiny oddělené od křesťanství a judaismu.²¹⁶ Vyhýbání se specifickým znakům náboženství také může mesiánským Židům do budoucna otevřít cestu pro vytvoření své vlastní religiózní symboliky.

Co se týká míst pro setkání, není možné charakterizovat společné znaky těchto staveb, jelikož jsou prostory pro setkávání mesiánských Židů většinou pronajaty. Podle Kjær-Hansena a Skjøtta si na konci 90. let 20. století většina nových i starých komunit pronajímala prostory pro setkávání, zatímco pouze menšina z nich sama vlastnila své prostory nebo využívala modlitební místa křesťanských církví.²¹⁷ Tyto informace potvrzuje i výzkum Sorefa, který uvádí, že prostory si pronajímají dvě třetiny komunit, zatímco místa pro setkávání sama vlastní pouze jedna třetina společenství.²¹⁸

2.3.7. Zkušenostní a emoční dimenze

Dle Smarta má zkušenost s vírou participantů na náboženství zásadní roli pro samotný život, formování a rozvoj náboženského systému. Jedná se totiž o potravu, díky které mohou další dimenze náboženství fungovat. Rituály bez pocitů by byly prázdné, stejně jako pravidla nebo mýty bez emocí by nedokázaly nikoho ovlivnit. I z těchto důvodů je proto u příslušného náboženského systému podstatné zkoumat pocity, které dané náboženství člověku přináší, abychom byli schopni pochopit jeho vnitřní dynamiku.²¹⁹

Nyní je potřeba se ve světle výše zmíněných znaků mesiánského judaismu v Izraeli zamyslet nad skutečností, co je tedy onou hnací silou, emocemi nebo dynamikou, která vzájemně spojuje stoupence této náboženské skupiny. Při výzkumu komunit jsem se ptala přítomných mesiánských Židů, jaké pocity v nich jejich víra vyvolává. Shodně mi několik z nich uvedlo, že jako zásadní spatřují nalezení vlastního naplnění skrze víru v Ježíše. Jako Židé totiž přišli na to, co je správná víra, a nyní mohou dalším příslušníkům židovského národa vysvětlit, jak dojít vykoupění skrze Ježíše. Velký emoční důraz proto kladli jak na svou víru v Ježíše, tak

---

²¹⁵ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 29.

²¹⁶ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 254–255.

²¹⁷ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 23.

²¹⁸ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 255–256.

²¹⁹ SMART, N. *The world's religions*, s. 14.

i svůj židovský původ, který je pro ně dokladem toho, že evangelikální eschatologické představy konce světa se v budoucnu jistě naplní.²²⁰ Duální identitu spojenou s misijní činností proto spatřuji za zásadní znak emoční roviny u mesiánských Židů v Izraeli.

Mesiánští Židé aktivně sdílí své učení se svými rodinami, sousedy, přáteli, ale také se zbytkem židovského světa, kterého chtějí být součástí.²²¹ Jejich přání být členy židovského národa podle Kjær-Hansena a Skjøtta demonstruje i samotný fakt, že názvy komunit se ve většině případů odvozují z Tanachu.²²² Tuto touhu lze spatřovat i ve výsledcích průzkumu Sorefa. Ten uvádí, že 68 % dotázaných uvedlo plnou nebo silnou příslušnost k židovskému světu, přičemž 15 % účastníků průzkumu souhlasilo s tvrzením, že jejich společenství je nějakým způsobem identifikovatelné s židovským světem. Pouze 17 % respondentů zvolilo možnost slabé nebo žádné identifikace s židovskou kulturou.²²³ Svůj specifický židovský charakter proto mesiánské komunity podle Sernerera a Goldberga vyjadřují jak slavením židovských svátků, solidaritou s obyvateli svého státu, aktivní participací v armádě, tak i snahou oddělit se od vlivů křesťanských církví.²²⁴

Pro šíření těchto učení a především také příběhů o Izraelcích, kteří uvěřili v Ježíše, mesiánské komunity hojně používají internet a sociální sítě.²²⁵ Tento způsob získávání nových věřících je typický pro evangelikální společenství.²²⁶ Soref ve svém průzkumu proto zkoumal i to, nakolik mesiánští Židé cítí svou příslušnost k evangelikálnímu hnutí. Přibližně 63 % z nich uvedlo plnou nebo silnou identifikaci jejich společenství s evangelikály, 19 % identifikaci do určité míry a 18 % jen velmi malé nebo žádné spojení s těmito křesťanskými směry. Soref proto konstatuje, že většina mesiánských Židů se identifikuje s oběma světy současně, což jen potvrzuje jejich pozici na pomezí obou světů. Současně však ti, kteří se již narodili do mesiánských rodin, tedy druhá generace mesiánských Židů, se méně identifikují jak se

---

²²⁰ Jako příklad můžeme uvést zúčastněné pozorování v komunitě Tiferet Yeshua ze dne 26.11.2021, rozhovor byl proveden s ženou, která měla 23 let: *Osobně vidím Ježíše a Nový zákon jako naplnění toho, co bylo řečeno v Tóře. Cítím se být Židovka a současně nevidím nic špatného na víře v Ježíše. Ba naopak. Myslím si, že by všichni Židé, a jednou to tak bude, měli uvěřit v Ježíše, aby mohl znovu přijít a vykoupit naše duše. Židé pochopili zákon Boha špatně, především rabíni v době Ježíše. My, mesiánští Židé, jsme však přišli na to, že spása není skrze plnění micvot, ale Ježíše a dodržování jeho učení, které je uvedeno v Novém zákoně. Je proto naší povinností vysvětlit Izraelcům a Židům po celém světě, jak se zmýlili a mohou být v budoucnu spaseni Ježíšem.*

²²¹ SOREF, E. The Messianic Jewish movement in modern Israel, s. 250–251.

²²² KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 21.

²²³ SOREF, E. The Messianic Jewish movement in modern Israel, s. 253–254.

²²⁴ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 53.

²²⁵ SOREF, E. The Messianic Jewish movement in modern Israel, s. 256–257.

²²⁶ Evangelikální směry křesťanství velmi často využívají prostředky masové komunikace k šíření svého učení předně kvůli tomu, že jejich komunikační strategie a jednoduchá teologie založená na autoritě písma, je pro příjemce těchto kanálů snadno srozumitelná. Srov. VÁCLAVÍK, David. *Proměny americké religiozity*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 125.

židovským, tak i s evangelikálním světem, což si Soref vysvětluje jako potvrzení své hypotézy o tom, že mesiánští Židé si v rámci Izraele formují svoji specifickou nezávislou identitu.²²⁷

Na tomto místě je však potřeba vysvětlit, že i přes svoji identifikaci s evangelikálními směry se mesiánští Židé vyhýbají tomu, aby byli označováni za křesťany, a snaží se oddělit od jejich vlivu. Podle výzkumu Kjær-Hansena a Skjøtta z roku 1999 se většina mesiánských Židů vyhýbala sebeidentifikaci za křesťany. Člověk židovského původu věřící v Ježíše tak pro ně stále zůstává Židem.²²⁸ Tuto skutečnost dokládá i průzkum Sorefa, podle kterého pouze 30 % dotázaných identifikuje své společenství s křesťanskými církvemi a naopak 57 % respondentů tuto příslušnost plně odmítá.²²⁹

Identifikace mesiánských Židů však není pouze s židovským národem, ale také s Izraelem jako státem. Podle průzkumu Sorefa uvedlo 93 % dotázaných mesiánských Židů, že jejich kongregace má izraelský charakter (z toho 65 % plně). Rovněž 93 % respondentů uvedlo, že komunity jsou loajální vůči Izraeli a 99 % sdělilo, že služba v izraelské armádě je v jejich komunitě podporována. Soref tak vysvětluje, že mesiánští Židé se cítí být plně součástí izraelské společnosti a v důsledku své víry v důležitost návratu židovského národa jsou tím spíše loajální vůči státu. Soref však současně uzavírá, že pozice mesiánských Židů se v izraelské společnosti zásadním způsobem změnila. Zatímco v době britského mandátu a bezprostředně po válce o nezávislost byla komunita chápána jako výsledek zahraniční misie, nyní je viděna jako společenství, které má touhu se samo definovat a být součástí izraelské společnosti.²³⁰

Pro úplnost přehledu mesiánských komunit je však třeba zmínit i fenomény, které nejsou tak početné, avšak také spadají do kategorie mesiánských Židů. Jedním z nich je i množství pravděpodobně ortodoxních Židů věřících v Ježíše, kteří plně odmítají jakékoli křesťanské vlivy a žijí běžným náboženským životem judaismu. Počty těchto věřících v Izraeli je však velmi náročné determinovat, jelikož tito jedinci velmi často svoji víru v Ježíše skrývají před svojí rodinou a komunitou. Jako důvod, proč ani tajně nenavštěvují mesiánské komunity, uváděli tito jedinci odmítnutí halachy těmito společenstvími. Jelikož Židé praktikující judaismus vidí systém pravidel halachy jako závazný, její odmítnutí ze strany mesiánských komunit je pro ně ukázkou jejich křesťanské povahy. Nový zákon však vnímají jako posvátný text a tedy důležitější než tradice rabínského judaismu, avšak Tóra je pro ně stále nejvyšší autoritou ve všech záležitostech. Přijímání ani křest nepraktikují, a pokud ano, spojují je přímo s praktikami judaismu, přijímání s pesachovou večeří a křest s očistou v mikve.²³¹

---

²²⁷ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 253–254.

²²⁸ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 18.

²²⁹ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 254.

²³⁰ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 252–253.

²³¹ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 86–87.

3. Mesiánský judaismus pohledem teorie MRO a možný budoucí vývoj

3.1. Teorie MRO a mesiánský judaismus v Izraeli

V následující kapitole bude poměřen mesiánský judaismus v Izraeli, popsáný na základě Smartova modelu, s dvěma typologiemi MRO. Nejdříve se zaměříme na teorii Roberts, která nahlíží na problematiku MRO z hlediska etické roviny jejich příslušníků a následně typologii Jeanine Diller, zaměřující se na emické hledisko různých úrovní identifikace, participace a příslušnosti.

Jelikož mesiánský judaismus v Izraeli není pouze záležitostí osob snažících se prohloubit svou spiritualitu skrze praktiky jiného náboženství, dle dimenze etické není většina tohoto hnutí příkladem první skupiny MRO. Jediná skupina mesiánských Židů, která by odpovídala tomuto typu MRO, tedy jedincům pocházejícím z náboženských elit, je malá skupina ortodoxních Židů praktikujících judaismus a skrývajících svou víru v Ježíše. Podle Roberts osoby jako Henri le Saux byli lidé cítící hluboký závazek ke křesťanství, kteří chtěli církev rozvíjet praktikami a myšlenkami jiných náboženství. Podobně také tato malá skupina ortodoxních Židů pravděpodobně ve víře v Ježíše vidí určité rozvíjení judaismu, protože tito jedinci dále praktikují halachu a odmítají mesiánské sbory jako příliš křesťanské. Chtějí tedy nadále setrvávat ve svém původním náboženství.

Nyní nám proto zbývá určit, zdali je podle typologie Roberts zbytek komunit mesiánského judaismu spíše mnohonásobnou participací nebo záležitostí hybridní komunity. Tento úkol však není příliš snadný. Sama Roberts totiž řadí první židokřesťanské komunity, které si mesiánské komunity kladou za cíl vytvořit, do typu masové participace. Lze se přiklonit k názoru, že zařadit fenomén mesiánských Židů pouze do druhého typu by znamenalo významně zjednodušit to, co toto společenství představuje a jak se prezentuje. V izraelském mesiánském judaismu se totiž nejedná pouze o rovinu praxe, ale důležitá je právě identifikace, kterou zohledňuje až typ hybridu. Jak bylo uvedeno výše, poslední typ MRO musí mít podle Roberts dva znaky: je spojen se dvěma realitami náboženských světů, ale současně je partikulární.

Jak můžeme vidět na problematice mesiánských Židů v Izraeli, skupina se ve své většině silně identifikuje jak s evangelikálními směry, tak především i judaismem (dimenze emoční), což se odráží i na symbolice (dimenze materiální). Její teologie (dimenze narativní a filosofická) a pravidla (dimenze etická a právní) nepopíratelně vycházejí z křesťanství. Dimenze praktická, podobně jako etická, odráží víceméně rovnoměrně příklon ke křesťanství a judaismu současně,

jelikož mesiánští Židé slaví jak židovské svátky, tak i praktikují křest a přijímání. Je proto patrné, že mesiánští Židé v Izraeli se odkazují na obě náboženské reality současně.

Co se týká partikularity, i tuto podmínku by mohly mesiánské sbory splňovat. Diverzita mezi různými komunitami mesiánských Židů v Izraeli je sice na první pohled patrná, avšak teoretikové jako Kjær-Hansena a Skjøtta se přesto domnívají, že je možné v souvislosti se společenstvími hovořit o určitém jednotném mesiánském hnutí v Izraeli. Komunity se totiž potýkají se společnými problémy²³² jak v otázkách vlastní definice a identifikace, tak i vystupování vůči okolní většinově židovské izraelské společnosti, což bylo vysvětleno v předchozí podkapitole. Lze proto konstatovat, že mesiánští Židé v Izraeli splňují obě podmínky typu hybridu.

Vnitřní různorodost mesiánského hnutí představuje možnost, jak zkoumat intenzitu příslušnosti, tedy druhou etickou dimenzi typologie MRO. Různé skupiny a jedinci patřící k mesiánským Židům v Izraeli se pohybují na pomyslné škále mezi plně křesťanskými sbory hlásícím se k protestantským církvím, přes různé podoby společenství identifikující se mezi oběma monoteismy, až po komunity bránící se křesťanským vlivům a jedince plně se hlásící k tradici judaismu.

Mesiánští Židé, kteří nenavštěvují mesiánské sbory, ale synagogy, žijící běžným náboženským životem judaismu a skrývající svou víru v Ježíše, by mohli patřit buď do typu otevřené příslušnosti k jednomu systému, nebo do jednoduché sounáležitosti s křížením. Podle otevřené příslušnosti jedinec uznává pravdy jiného náboženského systému. V jednoduché sounáležitosti zase aplikuje myšlenky jiného náboženství do vlastního systému. Mesiánští Židé praktikující judaismus totiž věří v Ježíše, avšak zároveň odmítají mesiánské komunity kvůli jejich přílišnému ovlivnění křesťanstvím a odmítnutí halachy. Židovské právo však tito židovští Mesiánští židé vnímají jako zásadní. V tomto konkrétním případě proto nejde ani o identifikaci, ani o příslušnost k více jak jednomu náboženskému systému, jelikož jedinci stále zůstávají uvnitř judaismu.

Ty komunity mesiánských Židů, které současně provádějí křest a přijímání, pravidelně čtou z Tóry a uznávají halachu, jako třeba Pastýř Izraele, by mohly být považovány za případ dvojí příslušnosti. Podmínkou tohoto typu MRO je totiž participace na iniciačních rituálech a tedy příslušnost k oběma náboženským systémům současně. Členové Pastýře Izraele aktivně potvrzují svou příslušnost k judaismu praktikováním halachy, ale vykonáváním křtu současně schvalují svou participaci i v křesťanství.

Zbývá nám charakterizovat další množství mesiánských komunit, které jsou svou povahou evangelikální a současně kladou důraz na silnou identifikaci s židovským národem. Jednou z takových komunit je kupříkladu jeruzalémská *Even Jisrael* (אבן ישראל, *kámen Izraele*),

---

²³² KJÆR-HANSEN, K., SKJØTT, F., B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 21.

která považuje za zásadní slavení šabatu a čtení paraši z Tóry, avšak na straně druhé již nedodrží halachu,²³³ jak činí sbor Pastýř Izraele. Teologicky se komunita ztotožňuje s idejemi vycházejícími z křesťanského restoracionismu, avšak se svou příslušností nehlásí ke křesťanství nebo judaismu, ale ke specifickému směru mesiánskému judaismu. Jediný typ MRO, který podobným komunitám odpovídá, je tak hybridní identita s příslušností, kdy se jedinec identifikuje se dvěma náboženskými systémy najednou, avšak deklaruje svoji příslušnost pouze k jednomu z nich. Přívrženci těchto mesiánských skupin se totiž hlásí svou příslušností k židovskému národu, avšak současně se identifikují s myšlenkami křesťanství. Ze svého pohledu tak využívají myšlenek křesťanství, aby jimi obohatili svoji specifickou podobu judaismu.

3.2. Možný budoucí vývoj komunity

Před mesiánské komunity v Izraeli je postaveno několik výzev. Asi nejvýznamnější z nich je obhájení jejich pozice jak vůči křesťanským sborům, tak izraelské společnosti. Mnoho mesiánských Židů v Izraeli totiž na základě osobních zkušeností sděluje, že se kvůli své víře setkávají ve společnosti s nepřátelstvím. Soref ve svém průzkumu uvádí, že 43 % dotázaných mesiánských Židů potvrdilo, že zažilo osobní zkušenost s nátlakem, buď ve formě výhrůžek spojených s tím, že budou na veřejnosti odhaleni jako mesiánští Židé, nebo budou fyzicky napadeni.²³⁴

Shapiro shodně jako Soref konstatuje, že mesiánští Židé se v Izraeli setkávají s vandalismem, obtěžováním na veřejnosti nebo s cíleným rušením jejich bohoslužeb. Tyto útoky jsou prováděny především ze strany radikální části ultraortodoxní populace. Jako důvody těchto aktivit namířených proti mesiánským Židům v Izraeli uvádí Shapiro především tři faktory: rapidní nárůst příslušníků mesiánských kongregací, způsob jejich oddělení od judaismu a jejich viditelnou křesťanskou povahu.²³⁵

Jak jsme mohli vidět na výzkumu Sorefa v předcházející kapitole, od svého vzniku v 60. letech 20. století se počet sborů mesiánských Židů v Izraeli zásadním způsobem zvýšil. Stejně tak mesiánští Židé, ve srovnání s židovskými buddhisty nebo dalšími skupinami kombinujícími judaismus s jinou náboženskou tradicí, dosahují vyšší míry institucionalizace. Víra v Ježíše ze strany mesiánských Židů však může v širší izraelské společnosti vyvolávat i komplikovanější emoční odpověď založenou generačních traumatech způsobených perzekucí Židů ze strany křesťanů v minulosti. Právě samotná aktivní misijní činnost stoupenců mesiánského judaismu

---

²³³ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 248.

²³⁴ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 255–256.

²³⁵ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 11–12.

v Izraeli může být motivem, který je vnímán některými sférami izraelské společnosti jako možná provokace.

Podle závěrů průzkumu Sorefa by se však míra těchto útoků měla v budoucnu snižovat. Mladší generace mesiánských Židů, tj. osoby mezi 18 a 45 lety věku, totiž v dotazníku uvedla menší zkušenost s výhružkami než generace starší.²³⁶ V posledních letech totiž dostávají mesiánští Židé více prostoru v médiích a jsou zde označováni stále častěji za „Židy“, tedy členy národa. Veřejnost si tedy stále více zvyká na jejich přítomnost ve veřejném prostoru a umožňuje jim svobodně prezentovat jejich identitu.²³⁷ Mezi lety 2004 a 2007 byly na dvou izraelských televizních stanicích vysílány pořady o životě mesiánských Židů v Izraeli, na které bylo reagováno vesměs pozitivně. Mesiánští Židé byli vykreslováni jako dobří občané sloužící v armádě, chodící k volbám, platící daně a pracující s židovskými symboly, kteří jsou obětmi perzekuce kvůli svému odlišnému přístupu k judaismu. Cílem uvedených reportáží bylo ukázat sekulární izraelské společnosti, že mesiánští Židé nejsou nepřáteli, ale pouze Židy, kteří věří současně v Tanach i Nový zákon.²³⁸

Komunita se proto nadále podle Sorefa nemusí soustředit na přežití, jako tomu bylo dříve, ale spíše by měla uvažovat nad vlastním rozvojem, růstem a rozšiřováním myšlenek.²³⁹ Aby byl tento vývoj možný, musí mít společenství podle mesiánských Židů náležité vzdělávací instituce. Druhou výzvou je proto nedostatek škol a podobných vzdělávacích organizací. Jak jsme viděli již na dimenzi institucionální, většina představitelů komunit stále nemá dostatečné teologické vzdělání pro výkon své práce. V 90. letech 20. století totiž ztroskotal projekt vytvoření jednotné školy společné pro všechny mesiánské Židy v Izraeli. Studenti se proto vzdělávají na dílčích institucích založených mesiánskými sbory. Především se jedná o *Izraelskou biblickou kolej (Israel College of the Bible)* založenou v Netanyi v roce 1990 nebo již několikrát zmiňovanou Jednotu pro Izrael. Dalšími dvěma alternativami jsou Jeruzalémské *Midraša Netivyah (Netiviyah Midrasha)* a Caspari Centrum. Zatímco Midraša Netivyah byl založen komunitou Pastýř Izraele,²⁴⁰ jež více inklinuje k judaismu, vznik Caspari Centra byl iniciován norskými misionáři.

Akiva Cohen se shodně jako Erez Soref přiklání k názoru, že odborné vzdělání v otázkách teologie a kázání k lidem je jedna z nejdůležitějších věcí, které mesiánské sbory v Izraeli potřebují, a to jak pro svoji schopnost čelit kritice ze strany izraelské společnosti, tak i pro své osamostatnění od politického, finančního a teologického vlivu křesťanských církví. Stejně tak je Cohen přesvědčený o tom, že dobrým vzděláním budou moci mesiánští Židé lépe

---

²³⁶ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 255–256.

²³⁷ SERNER, D., GOLDBERG, A. *Jesus-Believing Israelis*, s. 83.

²³⁸ SHAPIRO, F. *Jesus for Jews*, s. 9.

²³⁹ SOREF, E. *The Messianic Jewish movement in modern Israel*, s. 250–251.

²⁴⁰ KJÆR-HANSEN K., SKJØTT, F. B. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*, s. 44.

ovlivňovat kulturní život v Izraeli. Vzdělání však podle Cohena povede též k tomu nejzásadnějšímu, a to k vytvoření svébytné mesiánské izraelské identity, která bude schopna navázat rovnocenný dialog s křesťanskými církvemi.²⁴¹

Aby však mesiánské hnutí v Izraeli mělo svoji identitu a bylo navenek jednotné, musí nejdříve překonat pravděpodobně nejvýznamnější výzvu, které čelí, a to je vnitřní rozštěpenost. Podle Sorefova průzkumu totiž 37 % dotázaných uvedlo, že vztahy a jednota v komunitě pro ně představuje největší překážku. Oproti tomu pouze 4 % respondentů vidělo v perzekuci zásadní problém do budoucna.²⁴² Podle Sorefa tak pouze trváním na svém cíli, tedy ideologickém obnovení původní starověké židokřesťanské komunity, bude možné společenství sjednotit.²⁴³ Tento apel je však součástí samotné eschatologické vize mesiánských Židů. Konkrétní návrhy, jak situaci vnitřních konfliktů vyřešit, však teoretici dosud nepředkládají.

---

²⁴¹ COHEN, A. Messianic Jews in the Land of Israel, s. 113–114.

²⁴² SOREF, E. The Messianic Jewish movement in modern Israel, s. 258–259.

²⁴³ Tamtéž, s. 262.

Závěr

Na několika místech práce je patrné, že se mesiánští Židé vymezují vůči rabínskému judaismu a obětování v Chrámu, a snaží se vytvořit svou vlastní specifickou víru založenou na křesťanském Ježíši jako mesiáši, který zemřel za hříchy všech lidí. Současně s tím se však snaží odlišit i od křesťanství, a to odmítnutím používání kříže a dalších symbolů, neslavením křesťanských svátků nebo odepřením modlitby Otčenáš. Praxí a odkazem na kulturní dědictví se tak mesiánští Židé prezentují jako Židé, avšak myšlenkami a teologií připomínají křesťanské sbory. Už jen sama jejich vlastní identifikace tak potvrzuje, že jsou skupinou, která se nachází na pomezí mezi dvěma abrahamovskými náboženstvími.

Problémem pro mesiánské Židy v Izraeli však není pouze jejich identifikace a osamostatnění, ale odmítnutí uznání jejich existence jak ze strany Židů, tak i křesťanů. Cornille ve svém textu vysvětluje, že fenomén MRO je problematický předně pro monoteismy, protože jejich náboženské pravdy stojí vzájemně proti sobě. Je však otázkou spíše mezináboženského dialogu, zda je tomu opravdu tak, či nikoli. Kritici konceptu MRO sice upozorňují na důležité nedostatky fenoménu, jako je neznalost doktrín náboženských systémů nebo nedůsledná identifikace s nimi, avšak tyto skutečnosti nesnižují důležitost zkoumání tohoto fenoménu religionistikou. Je totiž nepopíratelným faktem, že se s problematikou MRO v době globalizace setkáváme čím dál častěji.

V práci byl proto k popsání mesiánského judaismu vybrán koncept Roberts, který vysvětluje, že k náboženstvím není možné přicházet jako k rigidním systémům, ale je potřeba je vidět jejich vnitřní diverzifikovanost. Tímto způsobem bylo proto možné charakterizovat mesiánský judaismus v Izraeli podle dimenze etické jako hybrid křesťanství, jelikož splňuje určité evangelikální rysy, a současně judaismu, kvůli přihlášení mesiánských Židů k dědictví judaismu. Dle teorie Diller zase bylo zjištěno, že jedinci praktikující halachu a žijící plně židovským náboženským životem by mohli být charakterizováni konceptem otevřené příslušnosti nebo jednoduché sounáležitosti s křížením, více židovské komunity označeny za typ dvojí příslušnosti a spíše evangelikální sbory považovány za hybridní identitu s příslušností.

Na tomto místě je také potřeba zdůraznit, že výzkum mesiánských komunit v Izraeli obsažený v této práci byl ve velké míře založen na průzkumech Kjær-Hansena a Skjøtta, Sorefa, Sernerera a Goldberga, které byly iniciovány a financovány samotnými mesiánskými Židy. Ačkoli se výzkumy prezentují jako objektivní, je stále nutné vnímat jejich původ a financování, které jde od evangelikálních církví nebo samotných mesiánských sborů. Pokud by však tyto zdroje neexistovaly a nemohly by být v této práci použity, bylo by velice obtížné bez vlastního podrobného antropologického výzkumu zjistit skutečnou podobu praktik a smýšlení mesiánských komunit v Izraeli.

Při zkoumání hlavních myšlenek a narativů mesiánských Židů v souvislosti s eschatologií a příchodem mesiáše se však nabízejí další otázky vhodné pro budoucí výzkum. V historii judaismu existovalo hned několik mesiánských heretických proudů ovlivněných osobami jako Šabtaj Cvi nebo Jacob Frank, kteří své učení spojovali s dalšími dvěma monoteismy. Velmi zajímavé by proto bylo zkoumat, jaké společné a naopak odlišné znaky by mohli mesiánští Židé a tyto proudy judaismu vzájemně sdílet.

Další problematika, která se nabízí pro podrobnější zkoumání je i samotná dvojí identifikace mesiánských Židů v Izraeli, z hlediska jejich intence. Na několika místech bylo v textu zmíněno, že se mesiánští Židé vyhýbají tomu být označováni za křesťany a chtějí být součástí židovského národa. Stálo by proto za pozornost položit si otázku, do jaké míry je jejich identifikace s judaismem vyjádřením jejich touhy patřit do židovského národa nebo zda je spíše součástí strategie jejich teologie, kterou převzali od evangelikálních směrů.

Zdroje

Knihy a kapitoly z knih

BAR, Eitan, POSTELL, Seth, SOREF, Erez. *Reading Moses, Seeing Jesus: How the Torah Fulfills Its Goal in Yeshua*. Wooster: Weaver Book Company, 2018, 128 s. ISBN: 978-1-941337-91-2.

Bible: Český ekumenický překlad. Praha: Česká biblická společnost, 2015, 430 s. ISBN 978-80-85810-85-1.

CARLEBACH, Elisheva. *Divided Souls: Converts from Judaism in Germany, 1500–1750*. New Haven, Connecticut: Yale University Press, 2001, 336 s.

COBB, John, B. Jr. God for Us: Multiple Religious Belonging and Reconciliation. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 20–28. ISBN 978-1-60899-453-3.

COHEN, Akiva. Messianic Jews in the Land of Israel. In: RUDOLPH, David, WILLITTS, Joel. *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2013, s. 107–115. ISBN: 978-0-310-33063-9.

COHN-SHERBOK, Dan. *Messianic Judaism*. London: Continuum, 2000, 493 s. ISBN 1-4411-2410-1.

CORNILLE, Catherine. Introduction: The dynamics of Multiple Belonging. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 1–6. ISBN 978-1-60899-453-3.

DALLAIRE, Hélène. Messianic Judaism from the 6th to the Early 20th Century: Textual Evidence. In: HØYLAND, Knut, H., NIELSEN, Jakob, W. *Chosen to Follow: Jewish Believers through History and Today*. Jerusalem, Israel: Caspari Center for Biblical and Jewish Studies, 2012, s. 73–91. ISBN: 978-965-91992-0-4.

DOSICK, Wayne, D. *Living Judaism: The Complete Guide to Jewish Belief, Tradition, and Practice*. New York: HarperCollins Publishers, 2010, 385 s. ISBN: 978-0-06-062179-7.

GEFFRÉ, Claude. Double belonging and the Originality of Christianity as a Religion. In: CORNILLE, Catherine. *Many Mansions?: multiple religious belonging and Christian identity*. Eugene, Oregon: Wipf & Stock, 2010, s. 93–105. ISBN 978-1-60899-453-3.

KALISHER, Meno. *Jesus in the Hebrew Scriptures: The Identity of the Messiah*. Jerusalem: Jerusalem Assembly, 2010, 176 s. Kniha je bez ISBN.

KROPÁČEK, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. Praha: Vyšehrad, 2015, s. 180. ISBN: 9788074295980.

KJÆR-HANSEN Kai, SKJØTT, F. Bodil. *Facts and Myths About the Messianic Congregations in Israel*. Jerusalem: United Christian Council in Israel, 1999, 319 s. ISSN 0792-0474.

RUCKS, Hanna. *Messianische Juden: Geschichte und Theologie der Bewegung in Israel*. Göttingen: Neukirchener Verlagsgesellschaft, 2014, 557 s. ISBN 978-3-7887-3.

RUDOLPH, David. Messianic Judaism in Antiquity and in the Modern Era. In: RUDOLPH, David, WILLITTS, Joel. *Introduction to Messianic Judaism: Its Ecclesial Context and Biblical Foundations*. Grand Rapids, Michigan: Zondervan, 2013, s. 21–36. ISBN: 978-0-310-33063-9.

SERNER, David, GOLDBERG, Alexander. *Jesus-Believing Israelis: Exploring Messianic Fellowships*. Jerusalem: Caspari Center for Biblical and Jewish Studies, 2021, 505 s. ISBN 978-965-91998-7-3.

SCHOLEM, Gershom. *The messianic idea in Judaism and other essays on Jewish spirituality*. New York: Schocken Books, 1995, 376 s. ISBN: 0-8052-1043-1.

SCHMIDT-LEUKEL, Perry. *Transformation by Integration: How Inter-faith Encounter Changes Christianity*. London: SCM Press, 2009. ISBN 978-0-334-04317-1.

SINN, Simone. Vulnerability and Agency in Multiple Religious Belonging: Or, Why God Matters. In: DAYAM, Joseph Prabhakar, Peniel JESUDASON a Rufus RAJKUMAR. *Many yet one?: Multiple Religious Belonging*. Geneva: World Council of Churches Publications, 2016, s. 63–74. ISBN 978-2-8254-1669-3.

SMART, Ninian. *The world's religions*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998, 608 s. ISBN 0-521-63748-1.

SOREF, Erez. The Messianic Jewish movement in modern Israel. In: BOCK, Darrell, GLASER, Mitch. *Israel, the Church, and the Middle East: a Biblical Response to the Current Conflict*. [Scribd ebook] Michigan, Kregel Publications, 2018, s. 137–150. Dostupné z: <https://www.scribd.com/read/378441757/Israel-the-Church-and-the-Middle-East-A-Biblical-Response-to-the-Current-Conflict> [cit. 2022-12-21]. ISBN 978-0-8254-4577-4.

ŠPICLOVÁ, Zdeňka. Židokřesťanství. In: FUNDA, Otakar, A. a Špiclová, Z. *Otevřené otázky bádání o raném křesťanství*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2022, s. 48–60. ISBN: 978-80-246-5170-5.

THATAMANIL, John J. Eucharist Upstairs, Yoga Downstairs: On Multiple Religious Participation. In: DAYAM, Joseph, Prabhakar, Peniel JESUDASON a Rufus RAJKUMAR. *Many yet one?: Multiple Religious Belonging*. Geneva: World Council of Churches Publications, 2016, s. 5–26. ISBN 978-2-8254-1669-3.

VÁCLAVÍK, David. *Proměny americké religiozity*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 181 s. ISBN 978-80-210-6596-3.

VLACH, Michael, J. Israel and the land in the writings of the Church. In: BOCK, Darrell, GLASER, Mitch. *Israel, the Church, and the Middle East: a Biblical Response to the Current Conflict*. [Scribd ebook] Michigan, Kregel Publications, 2018, s. 212–238. Dostupné z:

<https://www.scribd.com/read/378441757/Israel-the-Church-and-the-Middle-East-A-Biblical-Response-to-the-Current-Conflict> [cit. 2022-12-21]. ISBN 978-0-8254-4577-4.

Odborné články:

BRUCE, Steve. Multiple Religious Belonging: Conceptual Advance or Secularization Denial? *Open theology*. De Gruyter Open, 2017, Vol. 3, No. 1, s. 603–612. ISSN 2300-6579.

CORNILLE, Catherine. Double Religious Belonging: Aspects and Questions. *Buddhist-Christian studies*. University of Hawaii Press, 2003, Vol. 23, No. 1, 43–49. ISSN 0882-0945.

DILLER, Jeanine. Multiple Religious Orientation. *Open theology*. De Gruyter Open, 2016, Vol. 2, No. 1, s. 339. ISSN 2300-6579.

FRYKHOLM, Amy. Double belonging. *The Christian century*. The Christian Century Foundation, 2011, Vol. 128, No. 2, s. 20–23. ISSN 0009-5281.

KJÆR-HANSEN, Kai. Numbers Connected with Operation Mercy. *Mishkan: A forum on the Gospel and the Jewish People*. Pasche Institute of Jewish Studies, 2009, Issue 61, s. 33-43. ISSN: 0792-0474.

PETLACHOVÁ, Jana. K teologii mesiánských židů. *Religio: Revue pro religionistiku*. Česká společnost pro religionistiku, 1999, roč. 7, č. 2., s. 177.

ROBERTS, Michelle Voss. Religious Belonging and the Multiple. *Journal of feminist studies in religion*. Indiana University Press, 2010, Vol. 26, No. 1, s. 44. ISSN 8755-4178.

NEREL, Gershon. Operation Mercy on the Eve of the Establishment of the State of Israel. *Mishkan: A forum on the Gospel and the Jewish People*. Pasche Institute of Jewish Studies, 2009, Issue 61, s. 21–32. ISSN: 0792-0474.

NICULESCU, Mira. Reading In-Betweenness Jewish Buddhist Autobiographies and the Self-Display of Interstitiality. *Contemporary Jewry*. Springer, 2017, Vol. 37, No. 2, s. 333–347. ISSN: 0147-1694

SHAPIRO, Faydra. Jesus for Jews: The Unique Problem of Messianic Judaism. *Marbourg Journal of Religion*, 2011, Volume 16, s. 1–15. ISSN 1612–2941.

SLÁMA, Petr. Vnitřní a vnější dějiny Starého zákona: na příkladu exodu. *Teologická reflexe*. Univerzita Karlova v Praze, 2014, Roč. 20, č. 4, s. 117–129. ISSN 1211–1872.

WINEAPPLE, Shai, KARK, Ruth. The History of Messianic Jews and the State of Israel, 1948–2008. *Israel studies*. Indiana University Press, 2022, Vol. 27, No. 3, s. 118–142. ISSN 1084-9513.

Online Zdroje:

About, In: *Caspari Center For Biblical and Jewish Studies* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.caspari.com/about/>

About, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

About Us. In: *Jews for Judaism* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jewsforjudaism.org/about-jews-for-judaism>

Basic Law: Israel - The Nation State of the Jewish People. In: *The Knesset*. [online]. [cit. 2023-04-10]. Dostupné z: <https://m.knesset.gov.il/EN/activity/documents/BasicLawsPDF/BasicLawNationState.pdf>

MELTON, Gordon, J. Evangelical Church, In: *Britannica* [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/Evangelical-church-Protestantism>

Mishkan. In: *Caspari Center For Biblical and Jewish Studies* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.caspari.com/mishkan/>

Mission and Values. In: *Jews for Jesus* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jewsforjesus.org/about/core-values>

Netivyah Bible Instruction Ministry, In: *Netivyah* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://netivyah.org/about/about-netivyah/>

Our Mission, In: *Chosen People Ministries* [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://www.chosenpeople.com/our-mission/>

PERSIN, Stephanie. Christian-Jewish Relations: Jews for Jesus. In: *Jewish virtual library* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://www.jewishvirtuallibrary.org/jews-for-jesus>

Shavuot: the feast of weeks. In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-04-05]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/holidays/the-feast-of-shavuot/>

Statement of Faith, In: *One for Israel* [online]. [cit. 2023-03-20]. Dostupné z: <https://www.oneforisrael.org/about/>

The Law of Return, In: *The Jewish Agency for Israel* [online]. [cit. 2023-03-21]. Dostupné z: <https://archive.jewishagency.org/first-steps/program/5131/>

Who Are We? In: *Jerusalem Assembly* [online]. [cit. 2023-03-19]. Dostupné z: <https://jerusalemassembly.com/who-are-we/>